

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 28.04.2025

Kabul Tarihi / Accepted: 03.10.2025

Kızıltepe Ceylan, B., Dalfidan, F., & Sağlam, N. A. (2025). Kırsal mekânın yeniden üretiminde rüzgâr enerjisi santrallerinin rolü: Çanakkale örneği. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(26), 251-277. <https://doi.org/10.20304/humanitas.1685303>

**KIRSAL MEKÂNIN YENİDEN ÜRETİMİNDE RÜZGÂR ENERJİSİ
SANTRALLERİNİN ROLÜ: ÇANAKKALE ÖRNEĞİ¹**

Betül KIZILTEPE CEYLAN², Fazilet DALFİDAN³, Nesibe Ayşe SAĞLAM⁴

ÖZ

İklim değişikliğini azaltma politikalarının bir parçası olan yenilenebilir enerjiye geçişin kırsal mekânda yoğunlaşması, mekânsal dönüşüme yol açmaktadır. Bu çalışmada, yenilenebilir enerji türlerinden biri olan rüzgâr enerjisi gelişiminin kırsal mekânı nasıl dönüştürdüğü ve dönüşüm mekanizmalarının neler olduğu Çanakkale örneğinde analiz edilmektedir. Araştırmada durum çalışması deseni kullanılarak rüzgâr enerjisi santrali (RES) şirketleri, yerel paydaşlar ve bölge halkı olmak üzere üç farklı katmandan veri toplanmıştır. Amaçlı örneklem aracılığıyla 56 kişiyle görüşülmüştür. Araştırmanın verileri, RES'lerin kurumsal yapılanmasını oluşturan merkezîyetçi karar mekanizmalarının ve neoliberal politikaların kırsal mekânı farklılaştırarak rüzgâr enerjisinin mekânına dönüştürmeye başladığını göstermektedir. Kırsal mekânın enerji şirketlerine kiralanmasıyla rüzgâr enerjisi yeni sermaye birikim aracına, kırsal mekân ise sermaye birikiminin yeniden dağıtım öznesine dönüşmektedir. Bu süreçte merkezîyetçi karar mekanizmalarının neoliberal politikalarla uyumlu olacak şekilde düzenleyici çerçeveyi oluşturduğu böylece lisans, ihale, teşvik gibi farklı unsurları yasal ve kurumsal düzeyde şekillendirdiği; özelleştirme ve kamulaştırma mekanizmalarını kullandığı gözlemlenmiştir. Düzenleyici çerçeve ve kurumsal mekanizmalar aracılığıyla rüzgâr enerjisi peyzajının kırsal mekânda eşitsiz geliştiği; mülksüzleş(tir)me formuyla yeşil kurban bölgelerinin oluşma riskini taşıdığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale, Eşitsiz gelişim, Kırsal mekân, Rüzgâr enerjisi peyzajı, Rüzgâr enerjisi santralleri (RES).

**THE ROLE OF WIND POWER PLANTS IN THE REPRODUCTION OF RURAL
SPACE: A CASE STUDY IN ÇANAKKALE**

ABSTRACT

The intensification of the transition to renewable energy, a key part of climate change mitigation policies, has triggered spatial transformation in rural areas. This study examines how wind energy development transforms rural space and identifies its mechanisms in Çanakkale. Using a case study design, data were collected from various groups: wind power plant (WPP) companies, local stakeholders, and residents. Through purposive sampling, 56 individuals were interviewed. Findings indicate that centralized decision-making and neoliberal policies shape the institutional structure of WPPs, differentiating rural space and transforming it into wind energy space. Leasing rural land to energy companies converts wind energy into a capital accumulation tool and rural areas into subjects of redistribution. Centralized decision-making mechanisms establish a regulatory framework aligned with neoliberal policies, shaping elements such as licenses, tenders, and incentives, and employing privatization and expropriation. Consequently, the wind energy landscape develops unevenly across rural space, carrying the risk of creating green sacrifice zones marked by dispossession.

Keywords: Çanakkale, Uneven development, Rural space, Wind energy landscape, Wind power plants (WPP).

¹ Bu çalışma "Kızıltepe, B., Dalfidan, F., Sağlam, N.A. 'İklim Değişikliğini Azaltmada Rüzgâr Enerjisinin Neoliberal Politikalar Bağlamında Çanakkale Örneğinde İncelenmesi', X. Ulusal Sosyoloji Kongresi, 20-22 Eylül 2023, İstanbul" sözlü sunulan özet bildirinin genişletilmiş ve içeriğinin yeniden tasarlanmış halidir.

Bu çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Etik Kurulu'nun 22.09.2022 tarihli ve 16/16 sayılı onay numaralı kararı ile etik onay almıştır.

² Dr. Öğretim Üyesi, Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, betulkiziltepe@balikesir.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-3622-9398>

³ Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, fazilet1988@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1129-6164>

⁴ Dr. Öğretim Üyesi, Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, nesibe.saglam@erzurum.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8969-8270>

Giriş

Sanayileşme, fosil yakıt kullanımı, arazi örtüsündeki değişimler nedeniyle atmosferdeki sera gazı salınımı zamanla artarak küresel ısınma ve iklim değişikliği sorununu gündeme getirmiştir. Bu soruna çözüm olan önemli uygulamalardan birisi, yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiştir. Kentsel, bölgesel, küresel ölçekte yapılacak ilk ve en önemli eylemlerden biri sera gazı salınımına neden olan fosil yakıtların tasfiyesi ve rüzgâr enerjisi, güneş enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının tercih edilmesidir. Geleneksel modern teknolojiye yeni ekolojik modern teknolojiye, fosil yakıttan yenilenebilir enerjiye geçiş ekolojik modernleşme kuramının temel hedeflerindedir (Mol & Janicke, 2009). Yenilenebilir enerjiye geçiş, ekolojik modernleşmenin pratikteki görünümünden biri olup çevre sorunlarının aşılabilmesinde kritik bir öneme sahiptir. Ancak yenilenebilir enerjiye geçişteki başarı, sadece yenilenebilir enerjinin sağladığı modernleşmeye, teknik ve ekonomik çözümlere değil; aynı zamanda fosil yakıtlarda olduğundan daha eşitlikçi ve yerel kaynak egemenliğine daha fazla dikkat edilerek hayata geçirilmesine bağlıdır (Howe & Boyer, 2016, s. 219). Yapılan araştırmalar, yenilenebilir enerjiye geçişin sosyal faydalarının ve yüklerinin toplumun farklı kesimlerinde eşitsiz bir şekilde dağıtıldığını, toplumsal eşitsizlikleri yeniden ürettiğini göstermektedir (Monaco, 2021, s. 143; Zárate-Toledo vd., 2019, s. 1). Dolayısıyla ekolojik modernleşme politikalarının parçası olan rüzgâr enerjisi santralleri (RES) işleyişini şekillendiren kurumsal yapılanma, mekânsal ve toplumsal sorunları gündeme getirebilmektedir. Ekolojik modernleşme⁵ kuramının odaklanmadığı bu sorunlar, yenilenebilir enerjiye geçişte kırsal mekânın bir sermaye nesnesine dönüşmesini somutlaştırmaktadır. Araştırmada yenilenebilir enerji geçişinden kaynaklanan sorunlar ve uygulamadaki eşitsiz mekânsal modeller, eko-Marksizm perspektifinden tartışılmaktadır.

Doğanın sermayenin öznesi haline gelmesi, kırsal mekânın ekolojik bir değer olarak tanımlanmasına neden olmaktadır (İndibi, 2019, s. 44). Bu değer, yeni eşitsizlikler ve sorunlar yarattığından eko-Marksistlerin ilgisini çeker. Çevre sorunlarının kaynağını kapitalizm olarak vurgulayan eko-Marksizm (Cassegård, 2017, s. 15), sermaye için kırsal çevrenin metalaştırıldığını savunur. Doğal kaynakların sermaye aracı olması ise iklim krizinin nedenidir. Doğanın sınırsızlığına kullanımı ve ona sürekli ekonomik değer olarak bakılması, kırsal çevrenin dönüşümüne yol açar. Doğal kaynakların enerji geçişi için kullanılması ve yeşil büyümenin öznesi veya aracı olması, yeni mekânların tüketimini, tehditleri ve riskleri barındırır. Bu yüzden eko-Marksizmin piyasa temelli yeşil enerji ve çevre politikaları eleştirisi, RES'lerin kırsal mekânı nasıl dönüştürdüğüne ve yeniden yapılandığına ilişkin bir bakış sunar.

Rüzgâr enerjisinin çevresel sürdürülebilirliğin ve ekonomik verimliliğin parçası olması, kırsal mekânının yenilenebilir enerji üretimi için kullanımını rasyonelleştirmektedir. Bu süreçte neoliberal politikalar ve merkezîyetçi karar mekanizmaları temelinde şekillenen rüzgâr enerjisinin düzenleyici çerçevesi, kırsal mekânın sermayenin yeniden dağıtım nesnesine dönüşmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla bu yeni mekânsal dönüşüm, mülksüzleş(tir)me ve

---

⁵ Ekolojik modernleşme kuramı, diğer çevre söylemlerine hâkim olan modernleşme karşıtı bakış açılarından farklı bir kırılma, kopuş anlamına gelmektedir. Hem üretkenlik karşıtı kurama hem de radikal ekolojik düşünceye karşı çıkan ekolojik modernleşme çevresel krizin modern toplumun mevcut kurumlarının daha da modernleştirilmesiyle ekolojik bir modernleşme ile aşılabileceği ve aşılması gerektiği önermesinden yola çıkar (Spaargaren, 1997, s. 25). Ancak eko-Marksizm kuramı, mevcut kurumların ve ekonomik yapının çevresel sorunları çözmekte yetersiz kaldığına inanmaktadır.

yeşil kurban bölgeleri tartışmalarını gündeme getirmektedir. RES kurulumu için özel mülklerin (şahıs arazilerinin) kamulaştırılması, ormanların ve meraların (müştereklerin) özelleştirilmesi, tarım ve hayvancılık işlevine sahip kırsal mekânı yenilenebilir enerji üretim mekânına dönüştürmekte; rüzgâr enerjisinin eşitsiz bir şekilde gelişmesine ve yeşil kurban bölgelerinin oluşma riskine işaret etmektedir. Buradan hareketle bu araştırmanın temel sorusu, Çanakkale'deki rüzgâr enerjisi gelişiminin kırsal mekânı nasıl yeniden ürettiğidir. Kırsal mekânın rüzgâr enerjisi mekânı olarak yeniden üretimini sağlayan mekanizmaların neler olduğu; bu mekanizmaların etkilerinin veya sonuçlarının neler olduğu ise alt soruları oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı, kırsal mekânın rüzgâr enerjisinin gelişimi aracılığıyla yeniden üretimini, yeniden üretimin mekanizmaları üzerinden analiz etmek ve kavramaktır. Bu makalede sırasıyla Türkiye'nin yenilenebilir enerji politikalarına, yenilenebilir enerji ile kırsal mekân ilişkisine, araştırmanın yöntemine, bulgularına, bulguların literatürle ilişkilendirilerek tartışmasına ve sonuç kısmına yer verilmektedir.

Türkiye'de Yenilenebilir Enerji Politikaları

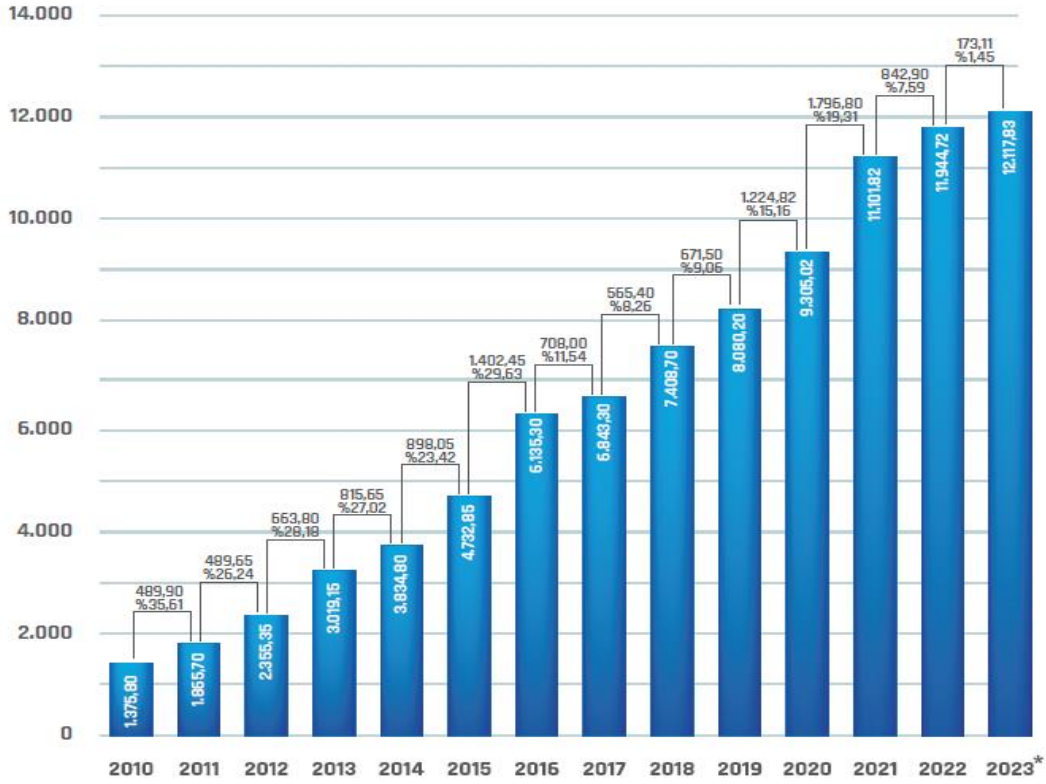
Türkiye, yenilenebilir enerji kaynakları açısından elverişli bir konuma sahiptir. Özellikle son zamanlarda potansiyel alan çalışmalarının yapılması, maliyetlerin düşürülmesi, yasal düzenlemelerin yapılması, yeni teşviklerin getirilmesi ile yenilenebilir kaynakların üretime katkısı hızla büyümektedir (Keskin, 2019, s. 8). 5346 sayılı "Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun" (2005) ile elektriğe alım garantisi getirilerek sektördeki ilgi arttırılmıştır. Bu sayede rüzgâr enerjisi teşviklerle desteklenmiş; elektrik enerjisinin alımı devlet tarafından garanti edilmiştir. Teşvik ve alım garantisi aracılığıyla yüksek kapasiteli rüzgâr enerjisi yatırımları artmaya başlamıştır (Kapluluhan, 2017, s. 305; Özçam, 2018, s. 17-18). 2023 yılı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB) verilerine göre, kurulu güç kaynaklarının %11'i rüzgârdan sağlanmaktadır. Rüzgâr enerjisinin verimliliği, hacmi ve ticari ürün değeri onu diğer yenilenebilir enerji kaynaklarına nazaran daha fazla öne çıkarmaktadır (Kılıç vd., 2017, s. 135). Türkiye'de rüzgâr enerjisinin verimliliği, bu yöndeki politikaların önemini arttırmıştır.

Türkiye'de RES yatırımları merkezîyetçi karar mekanizmalarıyla şekillenmektedir. Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları (YEKA) Yönetmeliği'ne (2016) göre yenilenebilir enerjilerin kurulum alanları, enerji verimliliği ölçümlerine göre belirlenmektedir. Ayrıca Rüzgâr Kaynağına Dayalı Elektrik Üretimi Başvurularının Teknik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik'e (2015) göre, kurulum alanları devlet tarafından belirlenerek ihaleye açılmaktadır. Böylece hazineye ait kamu arazileri ve özel mülkler enerji üretimi için yatırımcılara tahsis edilebilmektedir. Bunların yanı sıra enerji kooperatifleri, yenilenebilir enerji kurulumunda ön lisans ve lisans süreçlerinin tanımlandığı YEKA'da (2016) lisans alım süreçlerinin dışında yer almaktadır. Düzenleyici çerçeve, topluluk enerjisi⁶ üretiminin Türkiye'de etkin olmamasına

---

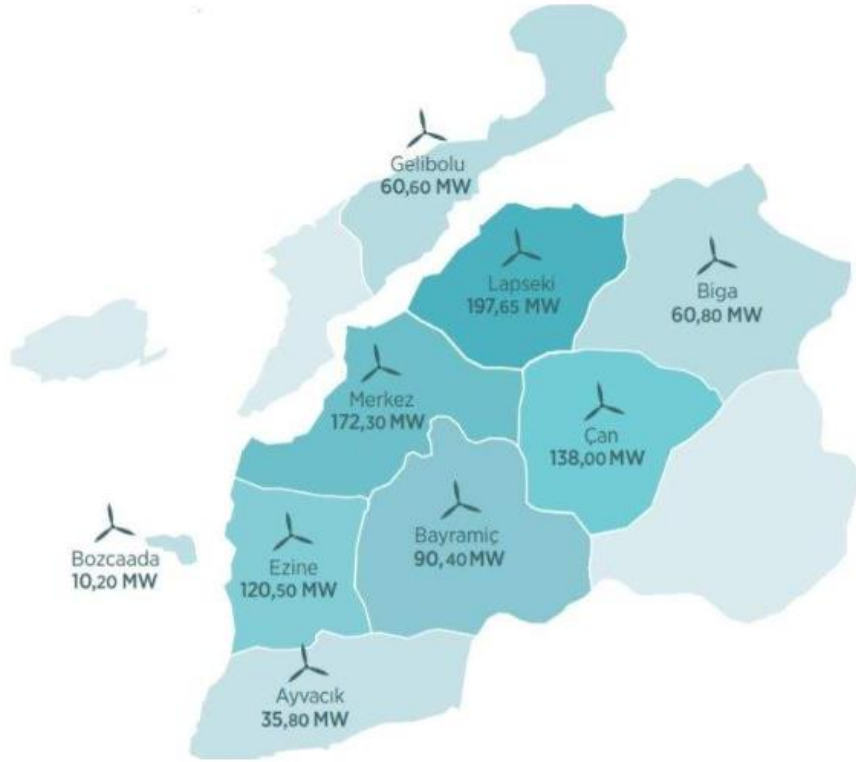
⁶ Topluluk enerjisi olarak tanımlanan oluşumlar, yerel halkın katılımını içeren kooperatiflerdir. Topluluk enerjisi, kâr amacı gütmeyen bir sisteme sahipken büyük ve çok-uluslu şirket yatırımları kâr amacı gütmektedir. Topluluk enerjisi olarak tanımlanan enerji kooperatifinin devlet desteği ise çoğu ülkede belirsizliklerle çevrilidir. Örneğin, tercih edilen teknolojilere yönelik ulusal vurgunun değişimi, Almanya'da ve İngiltere'de olduğu gibi topluluk enerjisine/küçük ölçekli enerji üretimine yönelik destek programlarının ve alım garantisinin durdurulması (Genus & Iskandarova, 2020; Grashof, 2019; Mirzania vd., 2019), Danimarka'da olduğu gibi enerji piyasasındaki büyük ölçekli şirketlere yönelik politikalar (Wierling vd., 2018) topluluk enerjisi girişimlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Kamu politikasının ve kurumsal düzenlemelerin bir ülkedeki topluluk enerjisi sektörüne etkisi büyüktür; planlardaki ve düzenlemelerdeki belirsizlikler, topluluk enerjisi girişimleri için dezavantajlı olabilmektedir (van Bommel & Hoffken, 2021, s. 6). Bu nedenle yenilenebilir enerji yatırımları için büyük ölçekli şirketler öne çıkmakta; düzenlemeler buna göre yapılmaktadır. Benzer bir durum Türkiye'de de gözlemlenmektedir.

neden olmaktadır. Mevcut düzenlemeler, küçük ölçekli yenilenebilir enerji kurulumunu teşvik etmediğinden yenilenebilir enerjinin büyük ölçekli, kâr odaklı bir karakter taşıyarak neoliberal bağlama dayanmasına yol açmaktadır.

Şekil 1: Türkiye'deki rüzgâr enerjisi santralleri için kümülatif kurulum (TÜREB, 2023)

Türkiye'de 1998 yılında başlayan rüzgâr enerjisi üretimi, her geçen gün kapasitesini artırmaktadır (Şekil 1, Türkiye Rüzgâr Enerjisi İstatistik Raporu [TÜREB], 2023). Rüzgâr enerjisi, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından hazırlanan 2015-2019 Stratejik Planı, 2013-2023 Dönemi Türkiye Ulusal Yenilenebilir Enerji Eylem Planı ve kalkınma planları aracılığıyla merkezî bir şekilde, daha geniş bir enerji kurulumu için tasarlanmaktadır. Yenilenebilir enerji kaynakları payının 2053 yılına kadar %69,1 olması amaçlanırken (Türkiye Ulusal Enerji Planı, 2022) buna uygun yasal ve kurumsal düzenlemeler hayata geçirilmektedir. RES kurulumu için öne çıkan ilk bölge ise Çanakkale-Balıkesir Bölgesidir (Dinçer, 2019, s. 20). Buna bağlı olarak Çanakkale'deki kurulu rüzgâr enerjisi yatırımları, 2021 yılından itibaren artmıştır (TÜREB, 2023). Çanakkale'nin 2024 yılı itibariyle kurulu gücü 1235,07 megavat olup İzmir ve Balıkesir'den sonra en yüksek kurulu güce sahip il konumundadır (TÜREB, 2025; Şekil 2).

Şekil 2: İşletmedeki ve inşa halindeki RES'lerin enerji gücünün ilçelere göre dağılımı (2020)
(<https://www.investincanakkale.com/sectorler/yenilenebilir-enerji>)

Yenilenebilir Enerjinin Gelişimi ve Kırsal Mekânın Dönüşümü

21. yüzyılda yenilenebilir enerjiye geçiş, iklim değişikliğini azaltma politikalarının olduğu kadar devletlerin mekânsal stratejilerinin parçasıdır. Devletler yenilenebilir enerji yönünden verimli bölgeleri, *ayrıcılık* olarak tanımlarken bu bölgeler yeniden şekillenmektedir. Yasal düzenlemelerle ve bölgelere özel yatırımlarla kentsel ve kırsal alanlara ekonomik müdahaleler gerçekleştirilmektedir. Ancak yenilenebilir enerjinin gelişimiyle ilgili müdahaleler, ulusal ve küresel düzeydeki karbonsuzlaşma destekleriyle doğrudan ilişkilidir. Karbonsuzlaşma, yatırım fonları ve teşvikleri aracılığıyla ekonomi stratejisine dönüştüğünden yenilenebilir enerji projeleri, yeni yatırım aracı olmakta; temiz enerji geçişinin aciliyetine vurgu yapılmaktadır. Bu süreçte yenilenebilir enerji politikaları ile neoliberal politikalar uyumlu bir şekilde hareket ederken *karbonsuzlaşma pazarı/sermayesi* yaratılmakta; ulusal ölçekte mekânlar, yenilenebilir enerji için merkezî karar mekanizmaları aracılığıyla kullanıma açılmaktadır.

Fosil yakıt kullanımıyla büyüyen şirketler, kısmen veya tamamen temiz yenilenebilir enerji teknolojilerine yönelmektedir. Kırsal çevrenin kapitalizm için yeni birikim aracını temsil ettiğini eleştiren eko-Marksizm, yeni iklim değişikliği politikalarının fosil yakıtlardaki döngüyü tekrar ettiğini; toplumsal, ekonomik, çevresel yeni sorunlara neden olduğunu ileri sürmektedir. Yenilenebilir enerji geçişinin demokratik bir biçimde gerçekleşmemesi, mevcut küresel ekonomi politikası karakterize eden sömürü ve mülksüzleştirme kalıplarını tekrarladığından (Healy & Barry, 2017, s. 451) büyük ölçekli projeler yetersiz topluluk rızası potansiyeli taşıyabilmektedir (Howe, 2015, s. 232-233; Mitchell, 2011). Ekolojik modernleşmenin uygulama aracı olan yenilenebilir enerji, kamu-özel iş birliğini kolaylaştıracak düzenlemelerin

merkezine yerleştiğinden yenilenebilir enerjiye geçiş sürecinde yaşanan sermaye odaklı kırsal mekânın dönüşümü, eko-Marksizm argümanlarını gündeme getirmektedir. Çünkü toplumun kırsal çevre ile ilişkisi zamanla değişmektedir. Kapitalizm mantığı doğaya ve kırsal çevreye yayılırken mekânsal dönüşüme; iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak için tercih edilen yenilenebilir enerji de yeni toplumsal eşitsizliklere sebep olmaktadır. Bu yeni toplumsal eşitsizliklerin mekânda iki farklı görünümü mevcuttur: *Yenilenebilir enerji peyzajının eşitsiz gelişimi ve mülksüzleş(tir)me formunda yeşil kurban bölgelerinin oluşumu.*

Sermaye birikimi sürecinin etkisi altındaki kapitalizm, varlığını sürdürmek için genişlemek zorundadır, amacının gerçekleşmesi için ikinci doğa, evrensel ve yeni bir üretim aracına dönüştürülür; kapitalizmin iç çelişkileri ise doğanın üretiminde somutlaşırken kapitalist ekosistemin alametifarikası olan *eşitsiz gelişim* görülür (Smith, 2017/1984, s. 21, 88). Eşitsiz gelişim, yenilenebilir enerji alanlarında da gözlemlenir. Mekânın enerjiye göre yeniden yapılandırılması, yenilenebilir enerjinin arazi üzerinde geniş ve dengesiz bir şekilde dağılması, enerjiden eşitsiz ölçüde faydalanılması, belirli fiziksel peyzaj özelliklerinin bazı bölgelerde daha yaygın görülmesi *enerji peyzajını (energy landscape)* yaratmaktadır (Nadaï & van der Horst, 2010, s. 144). Mekânsal yoğunluğun kentlere nazaran seyrek oluşu ve enerji kurulumunun daha kolay planlanması, kırsal alanları öne çıkarır. Hasat, tarım sektöründen rüzgâr enerjisi sektörüne geçerken rüzgâr enerjisi kurulum alanlarında mekân ve doğa tartışmalı bir şekilde yeniden üretilmekte; rüzgâr enerjisi peyzajı yaratılmaktadır (Serna, 2020, s. 22-23). Bu yüzden çevre sorunları ve yenilenebilir enerjinin gelişimi, *mekânsal olarak eşitsiz* bir şekilde gerçekleşmektedir. Büyük ölçekli rüzgâr projelerinin genişlemesi, arazi baskılarını ve eşitsiz gelişim modellerini pekiştirmektedir (Avila, 2018, s. 604). Yenilenebilir enerjiye özel mekânsal gereksinimler, enerjideki merkez ve çevre kalıplarını yeniden tanımlarken coğrafî ve toplumsal eşitsizlikleri yeniden üretmektedir (Serna, 2020, s. 6, 213). Mekânsal planlama, enerji ihtiyacı ve enerji üretmeye elverişli bölgelere göre yeniden yapılandığından artı değer sağlanacağı yeni ürün, yenilenebilir enerji olur. Bu süreçte merkeziyetçi karar mekanizmaları ve neoliberal politikalar, yenilenebilir enerji coğrafyasını belirlemektedir.

RES'lerin kurumsal yapılanması aracılığıyla mekân, sermaye gruplarının kullanımına açılırken kırsal nüfusun erişimine sınırlandırılabilir. Böylece yenilenebilir enerji geçişinde çevresel ve toplumsal sorunlara yol açabilecek birtakım kararlar, sermayenin yeniden dağıtımını doğrudan temsil etmeye başlar. Bu süreçte yeniden dağıtım sermaye tarafından neoliberal politikaların başarısı olarak kabul edilir (Harvey, 2021/2005, s. 168) ve bu sürecin bir parçası olarak kırsal mekânda mülksüzleş(tir)me kalıpları ortaya çıkar. Mülksüzleşme-mülksüzleştirme, bireysel mülkün elden çıkması, kamusal ortak alanların daralması ve kısıtlanmasıdır (Harvey, 2021/2005, s. 168; Healy & Barry, 2017, s. 451). Yenilenebilir enerjiye geçişte devletlerin kontrolü özel şirketlere devretmesi, projelerin geliştirilmesi için kamu-özel sektör ittifaklarını kolaylaştıracak düzenleyici bir çerçeveye kapı aralamaktadır (Agterbosch vd., 2007, s. 404; Zárata-Toledo vd., 2019, s. 1;). Yatırımcılara kurulum için daha uygun araçlar sunulması karbonsuzlaşma sürecinin devlet kontrolünde ve özel şirketlerin egemenliğinde hızlı bir şekilde gerçekleşmesi amaçlanmaktadır. Bu yolla kırsal mekân, yoğun bir şekilde tarımsal üretim dışında kullanılmakta (Harvey, 2021/2005, s. 169); enerji alanında faaliyet gösteren şirketlerin yatırım kararları, kırsalda yaşayanların hayatlarını doğrudan etkilemeye başlamaktadır (Keyder & Yenal, 2013, s. 33). Toprağın çitlenmesi ve

mülsüzleş(tir)me kalıpları yeniden biçimlenirken *yeşil el koyma (green grabbing)* tartışmaları gündeme gelmektedir. Yeşil el koyma, iklim değişikliğini azaltma ve enerji geçişi politikaları kapsamında arazilerin veya kaynakların kontrolünün yerel topluluklardan alınarak el değiştirmesini ifade etmektedir (Fairhead vd., 2012, s. 238). Bu süreçte en yaygın kullanılan mekanizma kamulaştırma uygulamalarıdır. Kamulaştırma rüzgâr enerjisi gelişiminde hem sermaye için kârlı bir fırsat hem de baskı yoğunluğu fazla, hızlı bir arazi sözleşmesi stratejisidir (Wade & Ellis, 2022, s. 9). Rüzgâr, özel mülkiyete entegre edilen ve elektrik üretimi için tahsis edilen bir meta haline geldiğinden kamulaştırma yeni birikim mekanizmasının parçasına dönüşmektedir (Traldi, 2021, s. 8). Enerji geçişi ile oluşan mülkiyet devri ise kazananları ve kaybedenleri-kurban-mağdurları yaratmaktadır (Karam & Shokrgozar, 2023, s. 186).

Yenilenebilir enerjiye geçiş örneğinde ekolojik değer taşıyan belirli bölgeler, *enerji kurban bölgeleri (energy sacrifice zones)* (Harlan vd., 2015) veya *yeşil kurban bölgeleri (green sacrifice zones)* (Karam & Shokrgozar, 2023; Össbo, 2023; Scott & Smith, 2017) olarak tanımlanmaktadır. Toplumda bir grubun feda edebileceklerinin olması veya feda etme-kurban olma yükümlülüğünün belirli bir bölgeye veya bir gruba atfedilmesi, bu bölgenin veya grubun politik, ekonomik, toplumsal baskı görmesi ile eşdeğerdir. Devletlerin yenilenebilir enerjiye uygun mekânlara yönelik aldığı kararlar, yeşil enerji projelerinden etkilenen bölge sakinleri ile fosil kapitalizminin kurban bölgelerinde yaşayanlar arasında benzerlik olmasına neden olmakta; kurban bölgesindeki sakinler, tüm riskleri üstlenirken faydalarından çok az yararlanmaktadırlar (Scott & Smith, 2017, s. 867). Bu bağlamda yenilenebilir enerji bölgelerinde yaşayan yerli halk kırılğan olarak nitelendirilmektedir (Ramirez & Böhm, 2021, s. 13). Yeşil kurban bölgeleri, asimetric güç ilişkileri nedeniyle daha ağır çevresel yük taşıyan alanlara ve bu yükten bazı yerel toplulukların daha fazla etkilenmesine yol açmaktadır (Össbo, 2023, s. 117). Ayrıca bu durum, farklı *ekolojik dağılım çatışmalarını*⁷ (*ecological distribution conflicts*) (Martínez-Alier & O'Connor, 1996) gündeme getirmektedir. Ekolojik dağılım çatışmaları (*ecological distribution conflicts*) (Martínez-Alier & O'Connor, 1996), çevresel risklerin ve yüklerin eşitsiz dağılımıyla ilgili olup yerel halkın geçim kaynaklarındaki negatif etkilenmeyi ve üretim araçları üzerindeki çatışmayı temsil etmektedir. Ekolojik dağılım çatışmaları ise zayıf sürdürülebilirliği göstermektedir (Martínez-Alier, 2004, s. 13). Bu çatışmalar, yoğunlukla fosil yakıtlar ile değerlendirmektedir ancak yeni çalışmalarda yenilenebilir enerji projelerine de yer verildiği görülmektedir. Yenilenebilir enerji santrallerinin eşitsiz dağılımından dolayı meydana gelen elektrik üretim altyapılarının ekolojik dağılım çatışmaları (Aydın, 2019), RES ile ilgili çalışma kapsamında örnek gösterilebilir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışmasıyla bir veya birden fazla durumun gözlemlendiği dokümanlar, raporlar, görüşmeler gibi farklı veri toplama araçlarından yararlanılarak duruma veya durumlara bağlı temaların tanımlanması sağlanır (Creswell, 2007, s. 73). İç içe geçmiş çoklu

---

⁷ Ekolojik dağılım ve/veya ekolojik dağılım çatışmaları, çevresel adaletin boyutlarından biridir. Ancak bu çalışmada merkezî karar mekanizmalarının ve neoliberal politikaların kesişiminde yer alan yenilenebilir enerjinin eşitsiz gelişimine, enerji peyzajına ve yeşil kurban bölgelerine dikkat çekmek ve mekânsal değişimi yorumlayabilmek için ödünç alınmıştır.

durum deseni ise birden fazla durumu farklı katman dahilinde ele almaktadır (Yin, 2018, s. 96). Bu araştırmada RES'lerin kurumsal yapılanmasını bütüncül bir şekilde analiz edebilmek için birden fazla katmanın ele alınmasına ihtiyaç duyulmuş, iç içe geçmiş çoklu durum deseninden faydalanılmıştır. Buna uygun olarak katmanlardan birini yerel paydaşlar (aktörler) bir diğeri yenilenebilir enerji şirketleri ('ÇED Gereklidir' kapsamında olanlar ve olmayanlar) oluşturmuştur.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırma sahası olarak Çanakkale'nin seçilmesinin üç nedeni bulunmaktadır: (1) Meteoroloji Genel Müdürlüğü Türkiye Rüzgâr Atlası'na göre Çanakkale'nin rüzgâr potansiyelinin güçlü olması, (2) Güney Marmara Kalkınma Ajansı'nın rüzgâr enerjisini rekabet aracı olarak öne çıkarması (Güney Marmara Bölgesi Bölge Planı: 2014-2023, 2013), (3) 2018 yılından sonra Çanakkale'de RES'lerin hızlı bir şekilde artması (TÜREB, 2018-2023). Dolayısıyla araştırmanın örneklemini Çanakkale'deki RES şirketleri ve bu santrallerin kurulduğu bölgedeki yerel paydaşlar (bölge halkı, ilçe belediyeleri, çevre dernekleri, yenilenebilir enerji kooperatifleri, üniversite) oluşturmuştur. Amaca uygun olarak bilgi açısından özel ve zengin durumların seçilmesini, veri toplanmasını sağlayan amaçlı örneklemin (Büyüköztürk vd., 2021, s. 92) kullanıldığı araştırmada 47'si bölge halkından, 7'si yerel paydaşlardan, 2'si RES şirket çalışanlarından olmak üzere toplamda 56 kişi (38'i erkek, 18'i kadın) ile derinlemesine görüşme yapılarak veriler toplanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1: Derinlemesine Görüşme Yapılanların Demografik Özellikleri

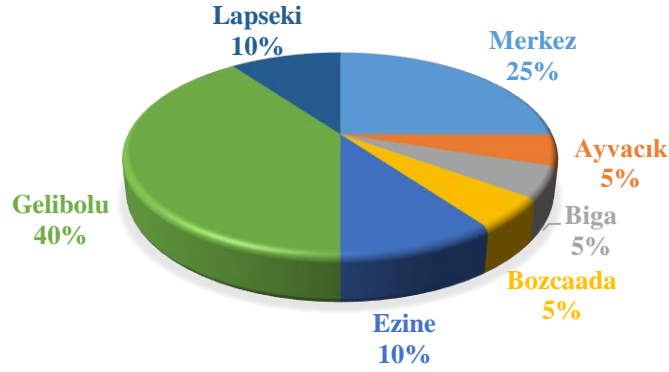
Kod	Yaş	Cinsiyet	Meslek	Katılımcı Statüsü
K1	37	Erkek	Elektrik Mühendisi	Şirket Çalışanı
K2	35	Erkek	Çevre Mühendisi	Şirket Çalışanı
K3	60	Erkek	Emekli, Gazeteci	Yerel Paydaş
K4	50	Kadın	Avukat	Yerel Paydaş, Kooperatif Başkanı
K5	44	Erkek	Elektrik Mühendisi	Yerel Paydaş
K6	56	Erkek	Ziraat Mühendisi	Yerel Paydaş
K7	57	Erkek	Akademisyen	Yerel Paydaş
K8	71	Erkek	Emekli	Yerel Paydaş, Dernek Başkanı
K9	35	Erkek	Çevre Mühendisi	Yerel Paydaş
K10	49	Kadın	Ev Hanım	Bölge Halkı
K11	57	Erkek	Emekli, Hayvancılık	Bölge Halkı
K12	69	Erkek	Emekli, Çiftçi	Bölge Halkı
K13	74	Kadın	Ev Hanımı	Bölge Halkı
K14	25	Erkek	İşçi	Bölge Halkı
K15	60	Erkek	Şoför	Bölge Halkı
K16	40	Erkek	Esnaf	Bölge Halkı
K17	?	Erkek	Aşçı	Bölge Halkı
K18	66	Erkek	Emekli, Çiftçi	Bölge Halkı, Eski Belediye Başkanı
K19	75	Erkek	Çiftçi	Bölge Halkı
K20	76	Erkek	Emekli	Bölge Halkı
K21	35	Erkek	Serbest Meslek	Bölge Halkı

Betül Kızıltepe Ceylan, Fazilet Dalfidan, Nesibe Ayşe Sağlam: Kırsal Mekânın Yeniden Üretiminde Rüzgâr Enerjisi Santrallerinin Rolü: Çanakkale Örneği

K22	63	Erkek	Emekli	Bölge Halkı
K23	73	Erkek	Esnaf	Bölge Halkı, Eski Muhtar
K24	23	Kadın	Öğrenci	Bölge Halkı
K25	55	Kadın	Ev Hanımı	Bölge Halkı
K26	26	Kadın	Ev Hanımı	Bölge Halkı
K27	30	Kadın	Ev Hanımı, Hayvancılık	Bölge Halkı
K28	50	Kadın	Ev Hanımı	Bölge Halkı, Muhtar Eşi
K29	66	Erkek	Çiftçi, Hayvancılık	Bölge Halkı
K30	50	Kadın	Çiftçi, Hayvancılık	Bölge Halkı
K31	54	Erkek	Emekli	Bölge Halkı, Muhtar
K32	35	Erkek	Memur, Çiftçi	Bölge Halkı
K33	23	Erkek	Öğrenci, Çiftçi, Hayvancılık	Bölge Halkı
K34	50	Kadın	Ev Hanımı	Bölge Halkı
K35	59	Erkek	Çiftçi, Hayvancılık	Bölge Halkı
K36	78	Erkek	Emekli	Bölge Halkı
K37	40	Erkek	Öğretmen	Bölge Halkı
K38	25	Erkek	Öğrenci	Bölge Halkı
K39	65	Erkek	Emekli	Bölge Halkı, Eski Belediye Başkanı
K40	70	Kadın	Ev Hanımı	Bölge Halkı
K41	47	Kadın	Esnaf	Bölge Halkı
K42	78	Erkek	Çiftçi, Hayvancılık	Bölge Halkı
K43	46	Erkek	Esnaf	Bölge Halkı
K44	53	Erkek	Memur	Bölge Halkı
K45	26	Erkek	RES Bekçisi	Bölge Halkı
K46	57	Kadın	Esnaf	Bölge Halkı
K47	20	Erkek	Esnaf	Bölge Halkı
K48	67	Erkek	Öğretmen	Bölge Halkı
K49	57	Kadın	Çiftçi	Bölge Halkı
K50	58	Erkek	Çiftçi, Hayvancılık	Bölge Halkı, Muhtar
K51	58	Kadın	Emekli	Bölge Halkı
K52	72	Kadın	Ev Hanımı	Bölge Halkı
K53	55	Erkek	Memur	Bölge Halkı
K54	73	Kadın	Çiftçi	Bölge Halkı
K55	72	Kadın	Ev Hanımı	Bölge Halkı
K56	60	Erkek	Emekli	Bölge Halkı

Görüşmeler, belediye düzeyindeki kamu görevlileri, rüzgâr enerjisi yatırımcıları, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri, yenilenebilir enerji uzmanları doğrultusunda Türkiye rüzgâr enerjisi piyasasındaki kilit paydaşlarla ve rüzgâr türbinlerinin bulunduğu bölgelerde yaşayan yerel halk ile yapılmıştır. Enerji şirketleri, araştırma sahasının belirlendiği yılda (2021) Çanakkale’de faaliyet gösteren 20 farklı RES şirketi içinden seçilmiştir (Şekil 3). Şirketler, “ÇED Gerekli Değildir” ve “ÇED Gereklidir-Olumlu” kararına, uluslararası ortaklıklara ve finansal desteğe göre seçilmiştir. Araştırmada dört farklı RES şirketi ile görüşme planlanmıştır. Ancak görüşme yapılması planlanan şirketlerden ikisi görüşmeyi kabul etmediğinden şirketlerle yapılan görüşme sayısı iki ile sınırlı kalmıştır. Bölge halkıyla yapılan görüşmeler ise dört farklı köyde (Çanakkale’nin merkezine bağlı üç köy ve Çanakkale’nin ilçelerinden birine bağlı bir köy) gerçekleştirilmiştir. Bu köyler, rüzgâr türbinlerinin kurulum alanlarına 500 metre

ile 1,5 kilometre arasındaki yakınlığa göre seçilmiştir. Etik kurul kararı gereği, görüşme yapılanların ve mekânların isimleri gizli tutulmuştur.

Şekil 3: Çanakkale’de faaliyet gösteren RES şirketlerinin ilçelere göre dağılımı (TÜREB, 2021)⁸

Veri Toplama Araçları ve Süreci

Araştırmada derinlemesine görüşme aracılığıyla veriler toplanmıştır. Bu kapsamda bölge halkı, yerel paydaşlar ve yenilenebilir enerji şirketleri için olmak üzere üç farklı yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Sorular, literatürden elde edilen bilgiler doğrultusunda araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Oluşturulan soru formu için 23.09.2022 tarihinde etik kurul onayı alınmıştır. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunun geçerliliğini sağlamak amacıyla yenilenebilir enerji konusunda çalışmaları olan iki uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Gelen önerilerle ve eleştirilerle görüşme formlarındaki sorular yeniden şekillendirilmiştir. Ocak-Mart 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler, RES şirketlerindeki üst düzey çalışanlarla, Türkiye rüzgâr enerjisi piyasasındaki kilit paydaşlarla ve rüzgâr türbinlerinin bulunduğu bölgelerde yaşayan yerel halk ile yapılmıştır. Katılımcılara araştırmanın içeriğinden bahsedilerek gönüllü katılımları talep edilmiştir. Katılmayı kabul edenlere mülakat öncesinde bilgilendirilmiş onam formu sunulmuş, onayları alınarak mülakata başlanmış, ses kaydı alınmıştır.

Verilerin Analizi

Derinlemesine görüşmeler, deşifre edildikten sonra verilerin analizi için MAXQDA programından yararlanılmıştır. Literatürdeki durum çalışması örneklerinin (Macdonald vd., 2017; Karam & Shokrgozar, 2023; Serna, 2020; Avila, 2018) incelenmesinin ardından tematik analizin bu çalışma için işlevsel olduğuna karar verilmiştir. Kullanılan tematik analiz ile verilerdeki örüntüler belirlenmiş, veri seti detaylandırılmıştır. Tematik analizde sırasıyla açık kodlama, eksensel kodlama, seçici kodlama kullanılmıştır (Strauss & Corbin, 1998, s. 101, 124, 143). Tematik analiz, MAXQDA programında kod ilişkileri tarayıcısı ve kod haritası kullanılarak verilerin ilişkiselliği ve tutarlılığı sağlanmıştır.

⁸ Şekil, yazar tarafından TÜREB’in hazırlamış olduğu 2021 Türkiye Rüzgâr Enerjisi İstatistik Raporu’ndan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Bulgular

Türkiye’de RES’lerin işleyişini şekillendiren kurumsal yapılanma, kırsal mekânın dönüşümünde ve yeniden üretiminde önemli bir yere sahiptir. Araştırmanın bulguları, kurumsal yapılanmanın merkezîyetçi karar mekanizmaları ve neoliberal politikalar temelinde şekillenen *düzenleyici çerçeve* ve *kurumsal mekanizmalar* olmak üzere iki bileşeni olduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen veriler, kurumsal yapılanmanın kırsal mekânın rüzgâr enerjisi peyzajına dönüştüğüne ve farklı mülksüzleş(tir)me kalıplarına işaret etmektedir.

Düzenleyici Çerçeve

Türkiye’de rüzgâr enerjisi yatırımlarında merkezîyetçi karar alma mekanizmaları etkili olmaktadır. Merkezîyetçi karar mekanizmaları, rüzgâr enerjisinin dahil olduğu yenilenebilir enerji politikalarının ulusal bağlamda alınan kararlara göre düzenlenmesi ve şekillenmesi; buna yönelik yasaların, yönetmeliklerin, mevzuatların hazırlanması, enerji kurulum alanlarının belirlenmesinden planlanmasına kadar tüm aşamaların devletin merkezî kurum ve kuruluşları tarafından organize edilmesidir. Kurulum alanlarındaki tüm süreç, devlet kurumları tarafından belirlenmektedir. Bu kurumların başında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB), Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ), Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) gelmektedir. Elde edilen verilerden hareketle, bu çalışmada merkezîyetçi karar mekanizmaları (düzenleyici çerçeve, kamulaştırma, özelleştirme) ve neoliberal ekonomi politikaları (büyük ve çok-uluslu şirketler, lisanssız elektriğin arka planda kalması) RES’lerin işleyişini şekillendiren yapılanma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de rüzgâr enerjisinin düzenleyici çerçevesi, üç farklı mekanizmayla kırsal mekânı yenilenebilir enerji mekânı olarak şekillendirmektedir: *Lisans süreci ve kurulum alanları*, *teşvik ve alım garantisi*, *Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) kararları*. Birincisi *lisans süreçleri ve kurulum alanları* ile ilişkilidir. Hazırlanan yönetmelikler (Türkiye’de enerji politikaları başlığında bahsi geçen), RES kurulumunu yapacak yatırımcıların özelliklerini betimlerken büyük ve çok-uluslu şirketler öne çıkmaktadır. Bu bağlamda RES’lerin kurumsal yapılanması, iki farklı işleyişle belirginleşmektedir: *Lisans süreçlerinin ücretlendirilmesi ve RES proje alanlarının ihaleye açılması*. İlk olarak RES kurulumunda devlet tarafından şirketler için ön lisans ve lisans süreçleri tanımlanmaktadır. Elektrik üretimi için öncelikle lisans tanımı yapılarak şirketlere yetki verilmektedir. Lisans alımı içinse ruhsat gerekmektedir. Devlet, ruhsat alım sürecini belirlerken şirketlerin ruhsat için başvuru yapmasından gelir elde etmektedir.

Bu ruhsat sahaları lisans olarak devlete önemli paralar yatırıyorlar. Yani ben şuraya RES kuracağım, işte şu kadar megavatlık dediğin zaman bunlar ilan ediliyor devlet tarafından, ihaleye giriyorsunuz. Orada ihaleyi kazanarak oraya bir meblağ yatırılıyorsunuz. İşte bu 1,5-2 milyondan aşağı olmuyor (K8, Yerel Paydaş, E, 71).

Enerji kooperatifleri, lisans alımının dışında olup kooperatifin ürettiği elektrik lisanssız elektrik üretimi şeklinde tanımlanmaktadır. Yenilenebilir enerji kooperatifleri, YEKA Yönetmeliği’nin dışında kalmaktadır. Yasaların, mevzuatların, yönetmeliklerin büyük ölçekli şirketlere göre düzenlenmesi, topluluk enerjisi üretiminin Türkiye’de geri planda kalmasına yol açmaktadır. Yenilenebilir enerji kooperatifleri, rüzgâr türbini kurulumunda gereken sermayeye sahip olmadıklarından ihale süreçlerine dahil olamamaktadır.

İkinci olarak *RES proje alanları*, devlet tarafından belirlenmekte; merkezî kararlarla ihaleye açılmaktadır. İhalelere büyük ölçekli şirketlerin başvurmasının yanı sıra ihale tanımları büyük ölçekli şirketlere yönelik yapılmaktadır. Mevcut yasal düzenlemeler, küçük ölçekli yenilenebilir enerji kurulumunu azaltmakta; yenilenebilir enerji yatırımlarının daha büyük ölçekli, kâr odaklı olmasına neden olmaktadır.

Özel sektörün veya şirketlerin bir planı olamaz bu konuda. Enerji Bakanlığı, Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi (TEİAŞ) bu bölgede bir proje yapılması için ihale açar. O ihaleyi kazanabilerseniz o projeyi yürütme şansınız olur. İhaleden kastım da şu. Devlet diyor ki burada bir proje yapılacak. 10 tane türbin dikilecek burada. Kim bu projeyi yaptıktan sonra bana en ucuza verir? İhale bu aslında (K2, Şirket Çalışanı, E, 35).

Yenilenebilir enerjideki düzenleyici çerçevenin somutlaştığı ikinci mekanizma, *teşvik (ulusal-küresel) ve alım garantisidir* (Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Belgelendirilmesi ve Desteklenmesine İlişkin Yönetmelik [YEKDEM], 2023; ETKB, 2023). Devletin şirketlere rüzgâr enerjisi için alan tahsis etmesi, ulusal teşvik ve şirketlerden üretilen elektriği satın alması, alım garantisi kapsamında yer almaktadır.

Yani devletin teşviki var açıkçası hani bu rüzgâr santralleri için. O büyük şirketlere teşviki var. Neden alanı kamulaştırıyor örneğin yani. Kamulaştırıyor veriyor size. Siz oraya işte santralinizi kuruyorsunuz. Bana vermiyor tabii onu da. Kooperatif olarak bana vermiyor onu. Şirkete veriyor (K4, Yerel Paydaş, Kooperatif Başkanı, K, 50).

Rüzgâr enerjisinde düzenleyici çerçevenin üçüncü mekanizmasını *ÇED raporu ve kararları* oluşturmaktadır. İlk olarak 1993 yılında hayata geçen ÇED Yönetmeliği, düzenleyici çerçevenin en son aşamasını temsil etmektedir. ÇED, ilk yönetmeliğinden bu yana birçok kez değişime uğramış; buna göre farklı yaptırımları (enerji gücü hesabı, arazi hektar hesabı, hangi projelerin ÇED'e dahil olacağı ve olmayacağı gibi) kapsar olmuştur. ÇED Yönetmeliği, 2022 yılında en son halini almıştır. 2022 yılında yapılan değişikliklerle tüm RES projeleri, ÇED sürecine tabi olmuştur (ÇED Yönetmeliği, 2022). Ancak Çanakkale'de gerçekleştirilen bu araştırmada 2022 öncesinde kurulumu yapılan RES'ler örnekleme dahil edildiği için kırsal alandaki rüzgâr enerjisi projelerinin arasında ÇED sürecinden muaf tutulanlar da mevcuttur. Yerel paydaşların aktardığı üzere (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın web sitesinde yer alan ÇED raporları incelendiğinde de görülebilmektedir) rüzgâr enerjisi projelerinde 'ÇED Gerekli Değildir' kararı yoğunluktadır.

25 hektarın altında bir alan gösteriyorlar, o altında bir alan, 25 hektarın altında olduğu zaman ÇED süreci yok zaten. 'ÇED Gerekli Değildir' diye Çevre Bakanlığı bir karar yazıyor. O karara göre onlar gelip burada validen tesis kurma izni alıyorlar ve hemen inşaatlarına başlıyorlar. %90 böyle, o çok. 25 hektarın üzerinde bir alan kaplayanlar, onlarda oluyor böyle. ... 25 hektar alandan daha küçük bir alana yerleşim gösteriyorlar. Ondandır kapasite arttırıyorlar. Yani bir 20 hektar daha mesela koyuyorlar, ilave yapıyorlar (K8, Yerel Paydaş, E, 71).

2022 ÇED Yönetmeliği öncesinde elektrik üretimi belirli bir kapasitenin altında olduğunda veya türbin kapasitesinde artırım yapıldığında projeler ÇED'den muaf olabilmekteydi (ÇED Yönetmeliği, 2013). Dolayısıyla yeniden şekillenen yönetmelikler ve kurumsal işleyiş, şirketlerin kurulum işleyişini hızlandırmak için kullanılan bir strateji; kırsal mekânın dönüşümünde ise bir araç olmaktadır.

Kurumsal Mekanizmalar

Bu araştırmada kırsal mekânın rüzgâr enerjisi peyzajı olarak yeniden üretiminde kurumsal mekanizmalar olarak *kamulaştırmanın ve özelleştirmenin* önemli bir rol oynadığı ortaya çıkmıştır. RES kurulum alanlarında hazine arazileri *kamu yararı*⁹ gerekçesi ile özelleştirilirken özel mülkler *kamu yararı* gerekçesi ile kamulaştırılmaktadır. Böylece araziler, enerji şirketlerine 49 yıllığına devredilerek rüzgâr enerjisi üretim faaliyeti için kullanım izni verilmektedir.

Çanakkale’de RES’lerin gelişiminde uygulanan kamulaştırma (özel mülkün kamulaştırılması), merkezîyetçi karar mekanizmalarının somutlaşmış hali olarak karşımıza çıkmaktadır. Rüzgâr enerjisi ölçümleri neticesinde türbinlerin kurulum alanları özel mülk alanlarını kapsayabilmekte; özel mülk alanları kullanılabilir. Bu aşamada rüzgâr enerjisi yatırımcıları, özel mülk sahipleri ile görüşüp rızalarını alarak arazilerini satın almaktadır. Ancak mülk sahipleri arazilerini satmak istemediklerinde *kamulaştırma kararı* uygulanmaktadır.

Özel araziler de yenilenebilir projeler için kamulaştırma kanunu kapsamında kamulaştırılabilir. Çünkü köprü, otoban, enerji, jeopolitik öneme sahip olan cari açığı azaltacak konular olduğu için devlet bu konular üzerinde kamulaştırma gerçekleştirebilir. Ama biz öncelikle rıza kapsamında vatandaşla anlaşma yoluna gidiyoruz. ... Eğer olmuyorsa vatandaş çok afaki rakam istiyorsa nasıl olsa şirket burayı almak zorunda, burası nasıl olsa değiştirilemez. Çünkü bir de öyle bir şey var kafanıza göre değiştiremiyorsunuz da. Bu türbini buraya koyacağım dediniz mi dediniz. Bu türbini buradan alıp buraya koyacağınız zaman süreç 1,5-2 sene sarkıyor. Öyle lego gibi puzzle gibi değil. Ben bu türbini buraya koyamam, niye? Çünkü vatandaş çok para istedi. Hop al onu, buraya koy gibi bir durum yok. 2 metre kaydır. 1,5 sene uğraşırınız. Çünkü ÇED’dir halihazır haritadır, imar planıdır çok uzun süren mevzular. Yani rızalı alım olmuyorsa mecburen kamulaştırma (K2, Şirket Çalışanı, E, 35).

Enerji politikalarının stratejik kararlar olması nedeniyle diğer kamulaştırma uygulamalarının aksine bölge halkının enerji kurulumunun yapılacağı alana karşı itiraz hakkı bulunmamakta; iptal davası açılmamaktadır. Bu yüzden RES proje alanlarında bulunan arazilerin sahipleri, şirketlerin teklif ettiği ücreti kabul etmediğinde şirkete satılan ücretten daha düşük fiyat üzerinden arazileri kamulaştırılmaktadır. Fakat kamulaştırılan arazinin bedeline itiraz edilebilmekte, bunun için temyize gidilebilmektedir. Enerji projelerinde gerçekleşen kamulaştırmada ücret, bilirkişi tarafından belirlenerek arazi sahiplerinin banka hesabına yatırılmaktadır. Kamulaştırmanın mülk sahibi istemeden gerçekleşmesi ve kamulaştırma bedellerinin piyasa değerinin altında kalması, kamulaştırma uygulamalarını sorunsallaştırmaktadır. Bu da beraberinde RES kurulum alanlarında yaşanan rızasız kamulaştırmada özel mülkün değerinin azaldığını ve bölge halkı için *ekonomik bir yüke* dönüştüğünü göstermektedir. Bu bağlamda RES proje alanları için özel mülkün satılmasına razı olunmadığında kamulaştırmaya gidilmesi ve mahkeme aracılığıyla köylülerden satın alınması, *mülksüzleş(tir)menin birinci formunu* oluşturmaktadır. Bu form, bireylerin mevcut mülklerinin değer kaybına, rüzgâr enerjisi şirketlerinin ise sermaye birikimi kazanımına işaret etmektedir.

---

⁹ 6831 Sayılı Orman Kanununun 16., 17., 18. maddeleri kapsamında yer alan kamu yararı tanımlandığından 49 yıllık devir gerçekleşmektedir (Tolunay, 2021, s. 287). Benzer şekilde RES kurulum alanlarında kalan özel mülkler için kamulaştırma kararları uygulanırken kamu yararı (Akgül, 2021, s. 1400; Boztoprak vd., 2016, s. 41) gerekçesi kullanılmaktadır.

[Gizlilik nedeniyle yerleşim yerinin adı kaldırıldı] köyünde mesela toplam 1700-1800 dönüm yer belirlediler şimdi ilk başta. Bunları çoğaltacaklar. İstekliler verdiler. 28,5 lira para verdiler. Birtakım verdi birtakım vermedi. Vermeyenlerden devlet kamulaştırmayla alıyor şimdi. Değer biçecek onlara. O fiyattan aşağı gider yukarı gider gitmez bilemeyiz (K50, Bölge Halkı-Muhtar, E, 58).

Temelde temiz enerji diye bütün arkadaşlar destekliyorlardı da işte bu istimlak edildiği zaman paraları... Şimdi şöyle anlatalım. Tarım Bakanlığı'nın birinci derece, ikinci derece, üçüncü derece, dördüncü, beşinci, altıncı derece tarım alanları var. En ucuzu altıncı derece. Mesela belki tarla sulak bir yerde üçüncü derecede, dördüncü derecede. O zaman metrekaresine 3.000 lira gidecek diyelim ama o bilirkişi nasıl yapıyorsa 'altıncı derece' yazdığı zaman değerinin üçte biri, ikide biri, dörtte biri kadar oluyor. İşte sıkıntı buralarda doğuyor (K39, Bölge Halkı-Eski Belediye Başkanı, E, 65).

2021 yılında yasalaşan "Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu Tarafından Yürütülen Taşınmaz Temini İşlemleri Hakkında Yönetmelik" ile enerji kurulumunda *acele kamulaştırma* kararı belirlenmiş olup proje alanlarının oluşumu için yeni kurallar tanımlanmıştır. Acele kamulaştırma, iklim değişikliği politikalarının ve yenilenebilir enerji projelerinin daha kolay bir şekilde hayata geçmesi için çıkarılmıştır. Bu sayede hızlı karbonsuzlaşma amaçlanmaktadır. Bu politika aracına sadece enerji kurulum alanları değil; kurulum alanı için gerekli olan yollar ve iletim hatları da dahildir. "Devlet onun (bölge halkının) arazisini kamulaştıracaksa ... 'Şirkete sat' diyor, şirket almak istiyor önce, 'Satmazsan acil kamulaştırmayla ben daha az parayla alabilirim' diyor (K8, Yerel Paydaş, E, 71).

Şimdi rüzgâr enerji santralleri yapılırken onların özel yasaları var. Burada belediye vardı diyelim, belediye müdahale edemiyor ona, hiçbir müdahalesi olmuyor. Direkt Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığından, Bakanlar Kurulu kararıyla. ... Bakanlar Kurulu kararıyla bir acil müdahale yasası diye bir kanun var, acil. O yereldeki yöneticiler yani idari kurullar falan onların hiçbirinin müdahale hakkı yok, öyle bir bypass yapıyorlar. ... Bin dönüm yeri kapatıyor acil kamulaştırma ama 20.000 dönüm içinde senin 100 dönüm yerin var. Satmak istemiyorsun ihtiyacın da yok (K48, Bölge Halkı-Eski Belediye Başkanı, E, 67).

Kamulaştırmada bölge halkının sürece dahil olmasından dolayı RES projelerinde zorunlu haller dışında kamulaştırma kullanılmamaktadır. Bu araştırmada görüldüğü üzere RES projelerinin planlanmasında kurulumun kolaylaşması için hazine arazileri (orman ve mera alanları) tercih edilmekte; özelleştirme gözlemlenmektedir. Rüzgâr potansiyelinin yüksek olması, bürokratik süreçlerin daha hızlı tamamlanarak enerji kurulumunun hızlıca hayata geçirilmesi ve bölge içinde özel mülkü barındırmaması, hazine arazilerinin tercih edilmesinde temel etkenlerdir. Bu yüzden Çanakkale'deki RES'ler çoğunlukla yüksek tepelere özellikle ormanlık alanları ve mera alanlarını içeren hazine arazilerine kurulmaktadır. RES kurulumu için ormanların ve meraların tercih edilmesi, *mülksüzleş(tir)menin ikinci formunu* temsil etmektedir. Ortak kullanım alanlarının daralması, alanlara erişimin kısıtlanması veya kamu yararı olan alanların rüzgâr enerjisi üretimi için kullanılması, *mülksüzleş(tir)menin göstergeleridir*. Mülksüzleş(tir)menin birinci formu bireysel düzeyi temsil ederken ikinci formu kamusal düzeyi temsil etmektedir. Elde edilen veriler doğrultusunda, Çanakkale'deki RES'ler yoğunlukla *kamusal düzeyde mülksüzleş(tir)meyi* kapsamaktadır. Bu durum, *mera alanlarının daralması ve ormansızlaşma* olmak üzere iki şekilde belirginleşmektedir. İlk olarak müşterek alanlardan biri olan meraların rüzgâr enerjisi peyzajına dönüşmesi, bölge halkının kullanımını

sınırlandırmakta böylece meraların kullanım amacının dışına çıktığını göstermektedir. “Bölge halkının bence yaşam alanını daraltıyor. Yani onun otağını daraltıyor çünkü o alana sahip oluyor. Bir daha orayı mera olarak kullanamıyor” (K8, Yerel Paydaş, E, 71).

Şimdi mera yerlerine kuruyorlar. Tepelerde insanlar orada hayvanlarını otlatıyor, oraya sokamıyorsun, tel örgüleriyle çeviriyorlar, hayvanı da giremiyor, insan da giremiyor. Haliyle o hayvana zarar veriyor. Yani beslenmesini engelliyor. Yaban da dahil yerli hayvanlar da dahil koyundur, keçidir, inehtir (K36, Bölge Halkı, E, 78).

Biz hayvan barındırıp hayvan otlatıyorduk o yerlerde. Aşağı yukarı köyün %50 merasını rüzgâr gülleri aldı. ... Köyün komple meralarda hayvanı otlatılıyordu. Her birimizde hayvan var. Her direk bir 5-10 dönüm yer işgal ediyor (K35, Bölge Halkı, E, 59).

İkinci olarak müşterek alanlardan bir diğeri ormanlardır. Ormanların rüzgâr enerjisi piyasasına tahsis edildiği görülmektedir. Kurulum sürecinde ormansızlaşmanın görülmesi ve ormanların tellerle çevrilmesi, bölge halkının bu alanları kullanamamasını ve alanlardan yararlanamamasını öne çıkarmaktadır.

Kesilen yerler var ya devletin ormanı ... Tel çekiyor, hayvan girmiyor. Bizim otlatma, meramız bitiyor. ... Artık bizim şu anda hayvancılık tek derdimiz. Ormanlarımız kesiliyor. Kesilen yerlere hayvan otlatmak yasak hemen orman tel çekiyor. ... Ağaç diye bir şey kalmadı şu anda, oraları hayvan otlatamıyoruz geçmek yasak. Hayvan otlatamazsak ne yapacağız? Yem pahalı alamıyorsun, alsan da işe yaramıyor kurtarmıyor (K29, Bölge Halkı, E, 66).

2-3 seneden beri bir arkadaşımınla reçel yapıyoruz kozalak yapıyoruz ve çok sık ormanda yürürüz özellikle eylül ekim aylarında... Ağaçlarda kozalak yok. RES'lerin olduğu yerlere gidiyoruz toplamak için, ilk topladığımız zamanla şu zaman arasında uçurum var... Normalde üç ayda bir yeniler o kozalaklar kendilerini. Üç ayda bir toplayabiliyorduk ama son zamanlarda üç ayda bir olmuyor, olsa bile dalında kuru oluyor (K41, Bölge Halkı, K, 47).

Mera ve orman alanlarının türbin kurulumu için özelleştirilmesi, bölge halkının ortak alan kullanımlarını, bu alanlara erişimlerini ve alanlardan faydalanmalarını sınırlandırmakta; yeşil kurban bölgesinin oluşma riskini taşımaktadır. Genellikle ormanların ve meraların tercih edilmesi, otlatma alanlarının azalmasına yol açarak kamusal anlamda mülksüzleş(tir)menin gerçekleşmesine neden olmaktadır. Elde edilen verilerden hareketle, Çanakkale kırsal mekânında rüzgâr türbinlerinin kurulum alanlarıyla ilişkili olarak meraların azaldığı ve ormansızlaşmanın görüldüğü; kırsal mekânın rüzgâr enerjisi peyzajına dönüşmesinin hayvancılık üzerinde belirgin bir olumsuz etkiye yol açtığı anlaşılmaktadır. Böylelikle RES'lerin kurulum bölgelerinde *kısmen ekonomik yüke yol açtığı* söylenebilir.

Özelleştirme ve kamulaştırma kırsal mekân üzerindeki baskıyı artırırken RES kurulum alanlarının eşitsiz bir şekilde geliştiği gözlemlenmektedir. Araştırmada Çanakkale ormanlarında ve kırsalında rüzgâr türbinlerinin hızlıca yoğunlaştığı; kent tükettiğinden daha fazla enerji ürettiği dile getirilmiştir. Bu bağlamda iklim değişikliğiyle mücadele aracı olarak kurulan rüzgâr türbinleri, *eşitsiz ekolojik dağılımı ve çevresel yükü* gündeme getirmektedir.

Rüzgâr hızı açısından Çanakkale'nin coğrafi olarak bu işe uygun olduğu söyleniyor. Bir de sanayi bölgelerine biraz daha yakın bildiğim kadarıyla nakil açısından daha uygun olduğu, daha ekonomik olduğu görünüyor. ... Çanakkale'de bu anlamda kapasite açısından doyumluğa ulaşmış durumda. Tükettiğinin çok çok üzerinde bir enerji yükü var, enerji üretiyor (K6, Yerel Paydaş, E, 56).

Araştırmada yerel yöneticilerin özelleştirme ve kamulaştırma mekanizmalarının etkinliğini artırarak kırsal mekânın dönüşümünde katalizör görevi gördüğü anlaşılmıştır. Çanakkale'deki RES'lerin kurulum bölgelerinin çoğunlukla kırsal alan sınırları içinde olmasından dolayı yerel düzeydeki yetkili mercii (idareci) ve mahallî otorite genellikle köy muhtarlarıdır. Bu yüzden kırsal mekânın yenilenebilir enerji mekânına dönüşümünde köy muhtarlarının dolaylı fakat etkin bir rol üstlendikleri ortaya çıkmıştır. “Muhtara dediler ki biz burada iş sahası açacağız bize bir tapulu yer ver. Yerin sahibini muhtar buldu, anlaşıldı” (K35, Bölge Halkı, E, 59). Bu araştırmada RES kurulumunda köy muhtarlarının çoğunlukla merkezîyetçi karar mekanizmalarının bir parçası ve birer devlet yetkilisi (görevlisi)¹⁰ olarak hareket ettikleri; dolayısıyla köy muhtarlarının RES'lerin kurumsal yapılanmasının yerel bölgedeki önemli aktörleri olarak sürece dahil oldukları görülmüştür. Bu bağlamda il ve ilçe belediyelerinin yerine köy muhtar(lık)ları kırsal mekânın dönüşümü sürecinde önemli yerel aktörler olarak karşımıza çıkmıştır.

Tartışma

RES'lerin kırsal mekânı yeniden üretmesinde ve yeni bir sermaye aracı olarak biçimlenmesinde kurumsal yapılanmanın önemli rolü *düzenleyici çerçeve ve kurumsal mekanizmalar* aracılığıyla somutlaşmaktadır. Bunların sonucunda *rüzgâr enerjisi peyzajının kırsal mekânda eşitsiz geliştiği, mülksüzleş(tir)me formuyla yeşil kurban bölgelerinin oluşma riskini taşıdığı* gözlemlenmiştir. Çanakkale kırsal mekânının RES mekânına dönüşmesinde ilk olarak merkezîyetçi karar mekanizmalarını somutlaştıran düzenleyici çerçeve etkilidir. Mekânsal dönüşüm düşünüldüğünde proje alanlarının belirlenmesinin, yenilenebilir enerji özelinde rüzgâr enerjisi desteklerinin, ÇED kararlarının, özelleştirmenin ve kamulaştırmanın önemli bir işlevi bulunmaktadır. Öncelikle proje alanlarının belirlenmesiyle başlayan süreç, yatırımların büyümesi ve gelişmesi için yeniden düzenlenen teşvik ve desteklerle hızlandırılarak devam etmektedir. Ticaret Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından yenilenebilir enerji desteklerinin düzenli olarak açıklanması, teşvik ve desteklerin artışına dair bir göstergedir. 2023 yılı itibariyle ulusal düzeyde yenilenebilir enerji şirketlerine özel yeni teşvik ve destekler getirilmiştir. Vergi indirimi, katma değer vergisi istisnası, gümrük vergisi muafiyeti, sigorta primi işveren hissesi desteği, yatırım yeri tahsisi (ETKB, 2024) bunların içinde yer almaktadır. Proje alanlarının belirlenmesinden sonra gelen ÇED kararları, RES'lerin hayata geçirilmesini ve bölgeye olan etkinin analiz edilmesini sağlamaktadır. Ancak Türkiye'de ÇED'in yürürlüğe girdiği yıl olan 1993 yılından günümüze kadar her on ÇED başvurusundan dokuzuna ‘ÇED Gerekli Değildir’ kararı verilmiştir (Sezgin, 2024, s. 81). ‘ÇED Gerekli Değildir’¹¹ kararlarının yoğunlukta olması, ÇED sürecinin kısaltılması ve proje kurulumunun hızlandırılması ile bağlantılıdır. Özellikle 2022 ÇED Yönetmeliği'nden önce RES'lerin kapasitelerini genişletmesi halinde ÇED raporunun alımı, türbin sayısı yirmi ve altı

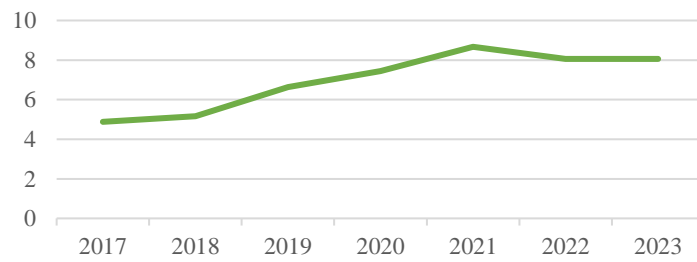
---

¹⁰ ‘Muhtar figürü’ bazen devlet görevlisi olurken bazen de bölge halkının savunuculuğunu yaparken toplumdaki apaçık bir biçimde ayrılmakta; sınırları belirgin bir devlet fikrini tartışmalı hale getirmektedir (Massicard, 2023/2019, s. 15-6).

¹¹ Yenilenebilir enerji şirketleri, küresel destek veya teşvik almak ve çok-uluslu ortaklıklar kurabilmek için ulusal düzeyde ‘ÇED Gerekli Değildir Kararı’ ile ÇED sürecinden muaf tutulmuş olsalar bile ÇED raporunu kapsamlı bir şekilde hazırlamak zorunda kalmaktadırlar. “Uluslararası düzeyde ÇED, Dünya Bankası, OECD, UNEP gibi uluslararası kalkınma ajansları tarafından finanse edilen neredeyse tüm projelerde kullanılmak üzere teşvik edilmektedir” (Heffron & McCauley, 2017, s. 661). Küresel düzeyde yenilenebilir enerji geçişinin desteklenmesi, ÇED'in uygulanmasında etkilidir. Böylece karbonsuzlaşmayı ve iklim değişikliğinin etkisini azaltmak için yenilenebilir enerjiye geçişin küresel düzeyde desteklenmesi gözlemlenmektedir.

olan santraller için kaldırılmıştır (ÇED Yönetmeliği, 2013). Son olarak rüzgâr enerjisi proje alanlarında uygulanan kamulaştırma ve 2021’de yürürlüğe giren acele kamulaştırma, arazi kullanımına dair politikaların değişiminde; tüm süreç ise kırsal mekânın *enerji piyasasının yeni mekânına ve rüzgâr enerjisi peyzajına dönüşmesinde* etkili olmaktadır. Dolayısıyla RES’lerin gelişimine yönelik düzenleyici çerçeveye doğa, ekonomik sürecin içinde yer aldığından metalaşmayı temsil etmektedir. Bu yönüyle iklim değişikliğine karşı üretilen çözümlerden biri olan yenilenebilir enerji projeleri, karbonsuzlaşmayı amaçlarken kırsal alan mekânsal dönüşüme uğrayarak enerji peyzajını oluşturmakta; kırsal alanların yeni aktörleri olan RES yatırımcıları ve bölge halkı arasında eşitsiz yeniden dağıtım gözlemlenmektedir. Tarım ve hayvancılık mekânı¹² olan kırsalın kamulaştırma ve özelleştirme aracılığıyla rüzgâr enerjisi peyzajına dönüşmesi, mekânın yeniden üretildiği bir aşamaya işaret etmektedir.

Öte yandan rüzgâr santrallerinin geliştirilmesi, sürdürülebilir kalkınma girişimi kapsamında yer aldığından ulusal hedeflerle sıkı sıkıya ilişkilidir ve nasıl tasvir edildiği, konumlandırıldığı farklılık göstermektedir (Avila, 2018, s. 610-611). Çanakkale, ulusal kalkınma planlarında ve Güney Marmara Kalkınma Ajansı (GMKA) bölge planlarında yenilenebilir enerji mekânı olarak tanıtılmakta; rüzgâr sürdürülebilir kalkınma aracı olarak sunulmaktadır. Planlar, rüzgâr enerjisinin verimli olduğu bölgelerde peyzaj değişimini ulusal hedefler doğrultusunda pekiştirmekte; rüzgâr enerjisi peyzajına zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla Çanakkale kırsalında rüzgâr enerjisi peyzajı oluşurken eşitsiz gelişim dinamiklerini yansıtmaya kaçınılmaz hale gelmektedir. Stratejik planlamalara uygun olarak kentteki RES kurulum gücü son beş yılda hızlı bir şekilde artmış (Şekil 4); kurumsal yapılanmanın politika mekanizmalarıyla yoğunlaşmıştır. Kentin kendine özgü ekolojisi ve coğrafyası, ekonomik değere dönüşmüştür. Çanakkale’nin sanayinin ve nüfusun en yoğun olduğu Marmara Bölgesi içinde olması, ona İstanbul’a ve yakınındaki diğer sanayi kentlerine enerji üretebilecek kırsal mekân görevini yüklemektedir. Bu doğrultuda Çanakkale, aynı zamanda elektriğin nakil açısından daha uygun ve ekonomik olmasından dolayı büyük rüzgâr türbini projelerine ev sahipliği yapmaktadır.

Şekil 4: 2017-2023 İşletmedeki RES’lerin Çanakkale’deki dağılımı (%) (TÜREB)¹³

Rüzgâr enerjisi peyzajı oluşurken kamulaştırma ve özelleştirme mekanizmaları etkindir. İlk olarak kamulaştırma uygulamalarının işleyişi özel mülk sahipleriyle gerçekleşecek uzlaşmaya göre farklılaşabilmektedir. Norveç’e ve Yunanistan’a benzer şekilde (Wade & Ellis, 2022, s.

¹² Meksika’da tarımın çöküşü, rüzgâr enerjisinin planlanmasıyla aynı döneme denk gelerek devlet, rüzgârı ve rüzgâr enerjisini kırsalın yeni hasadı olarak tanıtmıştır (Serna, 2020, s. 178). Meksika’nın aksine Türkiye’de tarım ve hayvancılık kırsal alanda hâlâ önceliklidir. Bunun nedeni Türkiye’de RES’lere arazi tahsisinde mülk (arazi) sahiplerinin kilit bir role sahip olmaması, RES’lerden elde edilen kira getirilerinin bulunmaması ve türbinlerin çoğunlukla ormanlara kurulmasıdır.

¹³ Şekil, yazar tarafından TÜREB’in hazırladığı 2017-2023 Türkiye Rüzgâr Enerjisi İstatistik Raporları’ndan yararlanılarak hazırlanmıştır.

12) Türkiye’de RES projeleri planlanırken özel mülk proje alanı içinde kaldığında kamulaştırma uygulamaları ilk tercih edilen seçenek değildir. Öncelikle özel mülk sahipleri ile anlaşma yapılması, gönüllü bir şekilde mülkün satılması amaçlanmaktadır. İspanya’daki RES projelerinde şirketlerin arazi sahiplerine düşük ücretler teklif etmesinin (Franquesa, 2022, s. 26) aksine bu araştırma kapsamında görüşme yapılan katılımcılar, şirketlerin arazi satışında ödediği bedelin kamulaştırma bedelinden yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. Bu nedenle mülk sahiplerinin çoğunlukla şirketlerin verdiği ücreti kabul etme eğiliminde olduğu görülmüştür. Kamulaştırma bedellerinin düşük olması, arazi sahipleri tarafından olumlu karşılanmamakta; kamulaştırma uygulamalarını sorunsallaştırmaktadır. Ancak kamulaştırma uygulamalarının azalmak yerine daha hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi için yeni düzenleyici çerçevelerin yaratıldığı görülmektedir. Son yıllarda enerji projelerinin çoğu, acele kamulaştırma kararlarıyla gerçekleştirilmektedir (TEİAŞ, 2019, s. 20). Karar, Bakanlar Kurulu tarafından alınmakta; uygulanmakta ve takdir edilen bedel arazi sahibinin banka hesabına yatırılmaktadır (Çoban vd., 2015, s. 419). Kamulaştırılan mülk, devlet tarafından rüzgâr enerjisi şirketine kiralanarak kullanım hakkı devredilmektedir (Arıcı, 2017, s. 29). Böylece özel mülk sahipleri nispeten istikrarlı arazi haklarına sahip olsalar bile, arazilerinden vazgeçmeleri yönünde baskı altında kalmaktadır (Wade & Ellis, 2022, s. 9).

Çanakkale’deki rüzgâr enerjisi peyzajının hızla genişlemesi, ekonomik, toplumsal, çevresel risklere işaret etmektedir. Bir yandan fosil yakıtların tükenebilir oluşu diğer yandan nüfus ve sanayi kapasitesinin artışı, farkında olmadan kırsal mekândaki ve kırsalda yaşayan toplum üzerindeki baskıyı artırmaktadır. Yeşil kurban bölgelerinde alanlara erişimin sınırlandırılmasıyla ilişkili olarak geçim kaynaklarının ve peyzaj değerinin kaybı, ekonomik yük ile ilişkilendirilmektedir (Össbo, 2023, s. 128; Scott & Smith, 2017, s. 872). Arazi kullanım politikaları aracılığıyla yaşanan maliyet değişimi, yüklerin yeniden üretilme riskini taşıırken (Zografos & Robbins, 2020, s. 543) yeşil el koyma süreci, mekânsal olarak tanımlanan yeşil kurban bölgelerini yaratmaktadır (Karam & Shokrgozar, 2023, s. 184; Reinert, 2018, s. 598). Kırsal mekânda yaşayanların peyzajı, enerji için kaynak taleplerinin karşılanacağı potansiyel bir fedakârlık bölgesi (van Wagner, 2016, s. 311) olmaktadır. Bu çalışmada RES’lerin gelişimi ve müşterek alanların rüzgâr enerjisi piyasasına tahsis edilmesiyle birlikte bölgede ortaya çıkan çevresel ve ekonomik yükler, bölgenin yeşil kurban bölgesi olma riskini taşıdığını göstermektedir. Dolayısıyla *kamusal düzeyde ormansızlaşma ve meraların daralması, bireysel düzeyde özel mülkün değer kaybetmesi mülksüzleş(tir)me formunda belirginleşen çevresel ve ekonomik yükleri oluşturmaktadır.*

Çanakkale kırsal mekânında üretilen elektrik, kentsel mekânlarda tüketilmektedir. Bu da kentsel ve kırsal mekân arasında *eşitsiz ekolojik alışveriş (ecological unequal exchange)* (Hornborg, 1998) olduğunu; kentsel alandaki elektrik ihtiyacının öncelendiğini göstermektedir. Çanakkale’nin 2021 yılında tükettiği elektrik 4.313 Gwh (TÜİK, 2021) iken ürettiği elektrik 27.072 Gwh’dır (EPDK, 2021). Enerji üretiminin kırsal mekândan eşitsiz bir şekilde sağlanması nedeniyle müştereklerin sınırlandırıldığını veya müştereklerin amacı dışında kullanıldığını söylemek mümkündür. Başka bir deyişle büyük ölçekli yenilenebilir enerji projeleri, geniş arazi edinimleriyle müştereklerin çitlenmesine, mekânın ve doğal kaynakların özelleştirilmesine (McCarthy, 2005, s. 9) yol açmakta; Türkiye’de ise çoğu kırsal bölgede tapu ve kadaströ çalışmalarının tamamlanmamış olması mera, orman ve otlak alanlarının ortak

kaynak özelliğini yitirmesine ve ticarileşmesine neden olmaktadır (Keyder & Yenal, 2013, s. 45-46). Çanakkale’de rüzgâr türbinlerinin yoğunlukla ormanlara kurulması, bölgenin orman alanlarını azaltırken kırsal alanda yaşayanların ormanlara girişlerinin kısıtlanmasıyla mekânsal sınırlılığa işaret etmektedir. Literatürde ormansızlaşma maden ve hidroelektrik enerji santrali uygulamaları bağlamında ekolojik bölüşüm ve yeşil kurban bölgesi tartışmaları içinde yer bulurken (Lassila, 2025; Martínez-Alier, 2004; Pérez-Rincón vd., 2019;) yeşil kurban bölgeleri kapsamında RES’lere yönelik doğrudan ormansızlaşma sorunundan bahsedilmemektedir. Ancak bulgularımız RES’lerden kaynaklanan ormansızlaşma ve ormanların çitlenmesi sorunsalının mülksüzleş(tir)me formunda yeşil kurban bölgesi olgusunun bir parçası olabileceğini düşündürmüş ve bir risk olarak gündeme getirmiştir.

Çanakkale’de rüzgâr türbinlerinin ormanlara ve meralara kurulmasından dolayı, kırsal mekânda yaşayan ve hayvancılıkla geçimini sağlayanların doğrudan etkilendiği görülmüştür. Ormanların ve meraların az kullanılan arazi ya da boş arazi olarak değerlendirilmesi, hazine arazilerinin yeşil el koyma sürecinin içinde yer almasına ve bu sürecin yaygınlaşması ile kamusal düzeyde mülksüzleş(tir)me formunda yeşil kurban bölgesi oluşma riskini gündeme getirmektedir. Bu nedenle, ortak mülkiyetli arazi sorunları toprak, kültür, yerel geçim kaynakları ile yakından ilişkili olup (Avila-Calero, 2017, s. 1000) *müştereklerin mülksüzleştirilmesi (commons dispossession)* olarak tanımlanmaktadır (Achiba, 2019, s. 22). Ormanlara ve meralara kurulan rüzgâr türbinleri, hayvanların otlatıldığı alanları kısmen sınırlandırmakta; hayvanların otlatılamaması ise yem masrafı olarak karşılık bulabilmektedir. RES’lerin meralara kurulması nedeniyle hayvanların otlak alanlarını sınırlandırabildiği İzmir Karaburun (Altıparmak, 2021, s. 28), İsveç (The Swedish Environmental Protection Agency, 2013, s. 53) ve Finlandiya (Lassila, 2025, s. 11) örneklerinde görülmektedir. Katılımcıların ifadelerinden hareketle, Çanakkale’de de türbinlerin kurulum alanlarıyla ilgili olarak müştereklerin tellerle çevrilmesi veya daralmasıyla hayvan otlatmak için mekâna erişim kısıtlanmakta; önce çevresel ardından ekonomik bir yük oluşmaktadır. Fakat yeşil kurban bölgeleri literatürünün aksine Çanakkale’de geçim kaynaklarına yönelik baskın bir ekonomik yük gözlemlenmemektedir. Bu, görüşme yaptığımız *köylerin çoğunlukla yaşlı nüfustan oluşması ve köylerde tarım ve hayvancılıkla uğraşanların sayısının sınırlı olması* ile ilişkilidir.

Araştırma sahasında, rüzgâr enerjisi gelişiminin bireysel düzeyde bölge halkına ekonomik yükü, özel mülk değerinde azalmadır. Bu araştırmada Çanakkale kırsal mekânı, özel mülk değerinde azalmayı kamulaştırma aracılığıyla yaşamakta; mülksüzleş(tir)menin varlığına işaret etmektedir. Kamulaştırma ve acele kamulaştırma aracılığıyla arazi kullanım politikalarının değişimi nedeniyle mülksüzleş(tir)me görülürken bölgenin yeşil kurban bölgesi olma riski, yeşil el koyma sürecinde öne çıkmaktadır. Kırsal bölgede yaşayanların mülksüzleş(tiril)mesi kamu yararı ve kamu hizmetleri kapsamında açıklanmaktadır. Böylece özel mülkün kullanım veya tasarruf hakkı, iklim değişikliğini azaltma ve enerji geçişi politikaları kapsamında kamu kurumlarına geçmekte; kurulumun gerçekleşeceği kırsal mekânda yeşil el koyma somutlaşmaktadır. Ayrıca kamulaştırmanın daha hızlı gerçekleşmesi için tercih edilen acele kamulaştırma uygulamasıyla ortak veya özel arazilere devlet tarafından el konulmaktadır (Öztürk & Aydın, 2024, s. 85). Böylece rüzgâr enerjisi için hızlı bir arazi temini gerçekleşmektedir. Yeşil amaçlara ulaşmak için kaynakların erişimi, kullanımı ve yönetimi, kuralların ve otoritenin yeniden yapılandırılması (Fairhead vd., 2012, s. 239) söz

konusu olmakta; kamulaştırma, acele kamulaştırma gibi politika araçları kullanılarak arazi el değiştirmektedir. Bu süreç arazi sahiplerinin topraklarının değersizleşmesine (gerçek değerinden düşük bir fiyat verilmesi) ve arazi kaybına; arazilerin eşitsiz bir şekilde şirketlerin lehine el değiştirmesine yol açmaktadır. Araştırma sahasında rüzgâr türbinlerinin olduğu bölgelerde ekonomik getiriden rüzgâr enerjisi şirketlerinin yararlanması, bölge halkının bu getiriden yararlanamaması ya da tek seferlik arazi satışı ile yararlanması, mekânın ekolojik değerinden tek tarafın baskın bir şekilde faydalandığını göstermektedir.

Sonuç

Yenilenebilir enerji, iklim değişikliğini azaltma politikaları kapsamında tercih edilen bir yöntem olmasının yanında yeni mekânsal, toplumsal, ekonomik, çevresel eşitsizlikleri ve sorunları barındırmaktadır. Daha önce kenti, kentsel alanları sermaye mekânı olarak kullanan ekonomi politikaları, son yıllarda enerji projeleri kapsamında kırsal alanları sermaye mekânı olarak yoğun bir şekilde kullanmaktadır. Kırsal mekân rüzgâr, güneş enerjisi santralleri gibi farklı yenilenebilir enerji yatırımlarının öznesi olurken mekânın yeniden üretildiği ve sermaye birikiminin aracı olduğu görülmektedir. Yenilenebilir enerjinin yere bağlılığı, RES'lerin belirli bölgelerde ve peyzajlarda yoğunlaşmasına, dolayısıyla eşitsiz gelişimine yol açmaktadır. Elektrik ürettiği kırsal mekân, çevresel, toplumsal, ekonomik sorunlar yaşarken kentsel mekân bunların dışında kalarak eşitsiz bir ekolojik alışveriş gerçekleşmektedir. Kırsal mekândaki elektrik tüketimi, ürettiğinin altında kalmakta; yerinde tüketimin olmadığı enerji piyasasında kırsal mekândaki elektrik üretimi daha uzak, enerji ihtiyacı olan kentlere taşınmaktadır. Bu süreç çevresel zarar, enerji kaybı gibi maliyetlere neden olurken rüzgâr gücü-verimliliği yüksek olan kırsal mekânda yaşayanların çevresel ve ekonomik yüklerle maruz kaldığı gözlemlenmektedir. Böylece yeşil enerji politikaları kırsal mekânda yeni kurban bölgeleri yaratma riskine yol açmaktadır. Çanakkale'de yapılan bu araştırma, kırsal mekânın yeniden üretilerek rüzgâr enerjisi piyasasının yeni mekânına dönüştüğünü göstermektedir. Bu olgunun ortaya çıkmasında RES yatırımlarına ilişkin düzenleyici çerçevenin ve kurumsal mekanizmaların önemli bir rolü olduğu görülmektedir. Enerji kurulum alanları, kamulaştırma ve özelleştirme nedeniyle bireysel ve kamusal düzeyde farklı mülksüzleş(tir)me kalıplarının görülmesine neden olmaktadır. Kırsal mekânda yaşayan sakinlerin yeşil sermaye grupları ile karşılaştırıldığında faydalarının ve kazanımlarının eşitsiz olduğu, asimetrik güç ilişkilerine maruz kaldığı, özel mülklerinin azaldığı veya rızalı/rızasız bir şekilde elden çıkarıldığı, ortak kullanım alanlarının daraldığı-kısıtlandığı görülmüştür.

Ulusal önceliklerin yerel önceliklerin önüne geçmesi ve enerjinin stratejik bir konu olması, her geçen gün RES'lerin merkezî karar mekanizmaları ve neoliberal ekonomi politikaları kesişimindeki önemini ve etkisini artırmaktadır. Kırsal mekân, yeni ulusal-uluslararası düzenlemelerle, ulusal ve küresel teşviklerle çok uluslu sermaye iş birliğiyle kapitalist birikim süreçlerinin içine çekilmekte; bir anlamda *karbonsuzlaşma pazarı/sermayesi* yaratılmaktadır. Bugün için Türkiye'de yenilenebilir enerji projelerinin bir köyün geçim kaynaklarını tamamen yok etmesi söz konusu olmamasına rağmen rüzgâr türbinlerinin giderek yoğunlaşması kırsal mekânın bu riski taşıdığını göstermektedir. Sadece yüklerin değil faydaların da dağıtılabilmesi iklim krizine çözüm olan yenilenebilir enerjinin toplumsal, ekonomik ve mekânsal sorunlarını azaltabilir. Dolayısıyla yenilenebilir enerji projelerinin etkili bir şekilde ve tüm bölge halkını

içine alarak planlanması, yönetimden yararlanılarak çıktılarının eşit dağıtılması, arazi kullanım politikalarının yeniden düzenlenmesi, elektrik üretiminin yükünü taşıyan bölge halkına ucuz veya ücretsiz enerjinin verilmesi ve neoliberal yeşil ekonomiye alternatif olarak enerji kooperatiflerine alan açılması gibi bir dizi politika önlemini almak; çevresel ve ekonomik yükleri azaltmak ve mülksüzleş(tir)me kalıplarının fosil yakıtlara benzer şekilde tekrarlanmasını engellemek için dikkate almak önem taşımaktadır.

Destekleyen Kurum ve Teşekkür

Bu çalışma Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından 122K676 Proje ile desteklenmiştir. Projeye verdiği destekten ötürü TÜBİTAK'a teşekkürlerimizi sunarız. Projeye danışmanlık yapan Doç. Dr. Savaş EVRAN'a ve saha çalışmasında emeği geçen bursiyer öğrencilerimiz Gözdenur YILMAZ'a ve Ayça SOYKAN'a katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Kaynakça

- Achiba, G. A. (2019). Navigating contested winds: Development visions and anti-politics of wind energy in Northern Kenya. *Land*, 8(7), 1-29. <https://doi.org/10.3390/land8010007>
- Agterbosch, S., Glasbergen, P., & Vermeulen, W. J. V. (2007). Social barriers in wind power implementation in the Netherlands: Perceptions of wind power entrepreneurs and local civil servants of institutional and social conditions in realizing wind power projects. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 11(6), 1025-1055. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2005.10.004>
- Akgül, M. E. (2021). Kamu hukuku açısından mülkiyet hakkının kamu yararı ile imtihanı-kamulaştırma ve acele kamulaştırma kararları çerçevesinde tespitler. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2, 1391-1446.
- Altıparmak, C. (2021). İklim değişikliği ile mücadelede bir uyumsuzluk deneyimi: Karaburun yarımadası rüzgâr enerji santralleri. *Haklar ve Araştırmalar Derneği*. <https://altiparmakhukuk.org/blog/iklim-degisikligi-ile-mucadelede-bir-uyumsuzluk-deneyimi-karaburun-yarimada-31>
- Arıcı, E. (2017, Eylül 28-30). *Rüzgâr enerji santrali yatırımlarında idari izin süreçleri, risk analizleri, eşgüdümlü yürütülebilecek işlemler* [Sözlü Bildiri]. 4. Rüzgâr Enerjisi Sempozyumu, İzmir.
- Avila, S. (2018). Environmental justice and the expanding geography of wind power conflicts. *Sustainability Science*, 13, 599–616. <https://doi.org/10.1007/s11625-018-0547-4>
- Avila-Calero, S. (2017). Contesting energy transitions: Wind power and conflicts in the Isthmus of Tehuantepec. *Journal of Political Ecology*, 24, 992-1012. <https://doi.org/10.2458/v24i1.20979>
- Aydın, C. İ. (2019). Identifying ecological distribution conflicts around the inter-regional flow of energy in Turkey: A mapping exercise. *Frontiers Energy Research*, 7, 1-19. <https://doi.org/10.3389/fenrg.2019.00033>
- Boztoprak T., Demir O., & Çoruhlu Y. E. (2016). Arazi yönetimi uygulamalarında kamulaştırma düzenlemesi. *Harita Teknolojileri Elektronik Dergisi*, 8(1), 40-50. <https://doi.org/10.15659/hartek.16.03.105>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2021). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Cassegård, C. (2017). Eco-Marxism and the critical theory of nature: Two perspectives on ecology and dialectics. *Distinktion: Journal of Social Theory*, 18(3), 314-332. <https://doi.org/10.1080/1600910X.2017.1324502>
- Creswell, J. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (2nd ed.). SAGE.
- Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği (ÇED). (2013). T.C. Resmî Gazete (Sayı: 28784). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/10/20131003-3.htm>
- Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği (ÇED). (2022). T.C. Resmî Gazete (Sayı: 31907). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/07/20220729-2.htm>
- Çoban, A., Özlüer, F., & Erensü, S. (2015). Türkiye’de doğanın neoliberalleştirilmesi ve bu sürece karşı mücadeleler. A. Çoban (Ed.), *Yerel yönetim, kent ve ekoloji içinde* (s. 399-456). İmge Kitabevi.
- Dinçer, İ. (2019). *TÜBA-Rüzgâr enerji teknolojileri raporu*. Türkiye Bilimler Akademisi.

- Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu Tarafından Yürütülen Taşınmaz Temini İşlemleri Hakkında Yönetmelik (2021). T.C. Resmî Gazete (Sayı: 31647). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/11/20211102-1.htm>
- Fairhead, J., Leach, M., & Scoones, I. (2012). Green grabbing: A new appropriation of nature? *Journal of Peasant Studies*, 39(2), 237-261. <https://doi.org/10.1080/03066150.2012.671770>
- Franquesa, J. (2022). Wind struggles: Grabbing value and cultivating dignity in Southern Catalonia. *Capitalism Nature Socialism*, 33(4): 18–36. <https://doi.org/10.1080/10455752.2022.2165259>
- Genus, A., & Iskandarova, M. (2020). Transforming the energy system? Technology and organisational legitimacy and the institutionalisation of community renewable energy. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 125. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2020.109795>
- Grashof, K. (2019). Are auctions likely to deter community wind projects? And would this be problematic? *Energy Policy*, 125, 20-32. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2018.10.010>
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı. (2013). Güney Marmara bölgesi bölge planı: 2014-2023. <https://www.gmka.gov.tr/bolge-planlari>
- Harlan, S. L., Pellow, D. N., Roberts, J. T., Bell, S. E., Holt, W. G., & Nagel, J. (2015). Climate justice and inequality. In R. E. Dunlap & R. J. Brulle (Eds.), *Climate change and society: Sociological perspectives* (s. 127-163). Oxford University.
- Harvey, D. (2021). *Neoliberalizmin kısa tarihi* (Çev. A. Onacak, 3. baskı). Sel. (Orijinal çalışma 2015 yılında yayımlandı.)
- Healy, N., & Barry, J. (2017). Politicizing energy justice and energy system transitions: Fossil fuel divestment and a “just transition”. *Energy Policy*, 108, 451-459. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2017.06.014>
- Heffron, H.J., & McCauley, D. (2017). The concept of energy justice across the disciplines energy policy. *Energy Policy*, 105, 658-667. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2017.03.018>
- Hornborg, A. (1998). Towards an ecological theory of unequal exchange: Articulating world system theory and ecological economics. *Ecological Economics*, 25, 127-136. [https://doi.org/10.1016/S0921-8009\(97\)00100-6](https://doi.org/10.1016/S0921-8009(97)00100-6)
- Howe, C., & Boyer, D. (2016). Aeolian extractivism and community wind in Southern Mexico. *Public Culture*, 28(2), 215–235. <https://doi.org/10.1215/08992363-3427427>
- Howe, C. (2015). Latin America in the anthropocene: Energy transitions and climate change mitigations. *The Journal of Latin American and Caribbean Anthropology*, 20(2), 231-241. <https://doi.org/10.1111/jlca.12146>
- Invest In Çanakkale. (2020). <https://www.investincanakkale.com/sektorler/yenilenebilir-enerji>
- İndibi, M. N. (2019). *Toprak etiği ve eleştirel sosyal teori* [Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Kapluhan, E. (2017). Rüzgâr enerjisi uygulamalarına bir örnek: Sincik (Adıyaman) rüzgâr enerji santrali. *Journal of International Social Research*, 10(50), 305-322. <https://doi.org/10.17719/jisr.2017.1663>

- Karam, A., & Shokrgozar, S. (2023). We have been invaded: Wind energy sacrifice zones in Åfjord Municipality and their implications for Norway. *Norwegian Journal of Geography*, 77(3), 183-196. <https://doi.org/10.1080/00291951.2023.2225068>
- Keskin, M. T. (2019). *Enerji politikalarının iklim değişikliği ile mücadeledeki yeri*. İklim Değişikliği Eğitim Modülleri Serisi 6, Ankara. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.iklimin.org/moduller/enerjimodulu.pdf
- Keyder, Ç., & Yenal, Z. (2013). *Bildiğimiz tarımın sonu: Küresel iktidar ve köylülük* (1. baskı). İletişim.
- Kılıç, Ç., Yılmaz, M., & Sarı, R. (2017). Rüzgâr enerji sistemlerinin sosyal kabul dinamiklerini anlamak. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 15(2), 135-156. https://doi.org/10.1501/Cogbil_0000000185
- Lassila, M. M. (2025). Reindeer herders in the green sacrifice zone: The cumulative impacts of past extractivist dispossessions and recent mining expansion in Sodankylä, Finland. *Journal of Political Ecology*, 32(1), 1-19. <https://doi.org/10.2458/jpe.5696>
- Macdonald, C., Glass, J., & Creamer, E. (2017) What is the benefit of community benefits? Exploring local perceptions of the provision of community benefits from a commercial wind energy project. *Scottish Geographical Journal*, 133(3-4), 172-191. <https://doi.org/10.1080/14702541.2017.1406132>
- Martínez-Alier J., & O'Connor, M. (1996). Ecological and economic distribution conflicts. In R. Costanza, O. Segura & J. Martínez-Alier (Eds.), *Getting down to earth: practical applications of ecological economics* (s. 153–183). Island.
- Martínez-Alier, J. (2004). Ecological distribution conflicts and indicators of sustainability. *International Journal of Political Economy*, 34(1), 13-30.
- Massicard, E. (2023). *Mahalleyi yönetmek: Muhtarlar üzerinden Türkiye’de devlet-toplum ilişkileri* (Çev. O. Kunay, 1. baskı). İletişim. (Orijinal çalışma 2019 yılında yayımlandı.)
- McCarthy, J. (2005). Commons as counter-hegemonic projects. *Capitalism Nature Socialism* 16(1), 9–24. <https://doi.org/10.1080/1045575052000335348>
- Mirzania, P., Ford, A., Andrews, D., Ofori, G., & Maidment, G. (2019). The impact of policy changes: The opportunities of community renewable energy projects in the UK and the barriers they face. *Energy Policy*, 129, 1282–1296. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2019.02.066>
- Mitchell, T. (2011). *Carbon democracy: Political power in the age of oil* (1st ed.). Verso.
- Mol, A. P. J., & Janicke, M. (2009). Origins and theoretical foundations of ecological modernisation theory. In A.P.J. Mol, D.A. Sonnenfeld & G. Spaargaren (Eds.), *The Ecological Modernisation Reader: Environmental Reform in Theory and Practice* (s. 17-27). Routledge.
- Monaco, S. (2021). Energy transition and its societal challenges. Themes, Gaps and Possible Developments in Sociology. *Fuori Luogo Rivista di Sociologia del Territorio, Turismo, Tecnologia*, 10(2), 137-147. <https://doi.org/10.6093/2723-9608/8321>
- Nadaï, A., & van der Horst, D. (2010). Introduction: Landscapes of Energies, *Landscape Research*, 35(2), 143-155. <https://doi.org/10.1080/01426390903557543>

- Össbo, Å. (2023). Back to Square One. Green Sacrifice Zones in Sápmi and Swedish Policy Responses to Energy Emergencies. *Arctic Review on Law and Politics*, 14, 112–134. <https://doi.org/10.23865/arctic.v14.5082>
- Özçam, Z. (2018). Rüzgar enerjisi çatışması: Kırsal alanlar ve rüzgar enerjisi-Karaburun deneyimi. *Planlama Dergisi*, 28(1), 15-24. <https://doi.org/10.14744/planlama.2018.21043>.
- Öztürk, D.M., & Aydın, C.İ. (2024). Türkiye'deki jeotermal santrallerinin politik ekolojisi: Büyük Menderes ve Gediz grabenleri örneği. 2. *Yeşil Ekonomi: Araştırmacılar Konferansı Tam Bildiri Metinleri Kitapçığı*. İstanbul.
- Pérez-Rincón, M., Vargas-Morales, J., & Martínez-Alier, J. (2019). Mapping and analyzing ecological distribution conflicts in Andean countries. *Ecological Economics*, 157, 80–91. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2018.11.004>
- Ramirez, J., & Böhm, S. (2021). Transactional colonialism in wind energy investments: Energy injustices against vulnerable people in the Isthmus of Tehuantepec. *Energy Research & Social Science*, 78, 1-22. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2021.102135>
- Reinert, H. (2018). Notes from a projected sacrifice zone. *ACME*, 17(2), 597–617. <https://doi.org/10.14288/acme.v17i2.1592>
- Rüzgâr Kaynağına Dayalı Elektrik Üretimi Başvurularının Teknik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik. (2015). T.C. Resmî Gazete (Sayı: 29508). <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/10/20151020-2.htm>
- Spaargaren G. (1997). *The Ecological modernization of production and consumption: Essays in environmental sociology*. Wageningen.
- Scott, D. N., & Smith, A. A. (2017). Sacrifice zones in the green energy economy: Toward an environmental justice framework. *McGill Law Journal / Revue de droit de McGill*, 62(3), 861–898. <https://doi.org/10.7202/1042776ar>
- Serna, L. A. (2020). *Harvesting the wind: The political ecology of wind energy in the Isthmus of Tehuantepec, Oaxaca* [Doktora tezi, The University of Manchester]. <https://research.manchester.ac.uk/en/studentTheses/harvesting-the-wind-the-political-ecology-of-wind-energy-in-the-i>
- Sezgin, İ. (2024). Çevre mücadelesinde bir yıldırma aracı: 2009/7 Genelgesi. C. Yartan (Ed.), *Çevre Adaletini Hukuk Yoluyla Aramak* içinde (s. 79-91). İstanbul: Mekânda Adalet Derneği.
- Smith, N. (2017). *Eşitsiz gelişim* (Çev. E. Soğancılar, 1. baskı). Sel. (Orijinal çalışma 1984 yılında yayımlandı.)
- Strauss, A. L., & Corbin, J. M. (1998). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (2nd ed.). SAGE.
- T.C. Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu (EPDK). (2021). 2021 yılı elektrik piyasası gelişim raporu. <https://www.epdk.gov.tr/Detay/Icerik/3-0-0-102/yillik-rapor-elektrik-piyasasi-gelisim-raporlari>
- T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB). (2022). Türkiye ulusal enerji planı. <https://enerji.gov.tr/duyuru-detay?id=20317>
- T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB). (2023). Lisanslı elektrik üretimi. <https://enerji.gov.tr/eigm-yenilebilir-enerji-uretim-faaliyetleri-lisansli-elektrik-uretimi>

- T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB). (2024). 5. Bölge teşvikleri. <https://enerji.gov.tr/evced-enerji-verimlilik-destekleri-5-bolge-destekleri>
- The Swedish Environmental Protection Agency. (2013). The effects of wind power on human interests: A synthesis (Report 6545). [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.naturvardsverket.se/4ac36d/globalassets/media/publikationer-pdf/ovriga-pub/vindval/978-91-620-6545-4.pdf](https://www.naturvardsverket.se/4ac36d/globalassets/media/publikationer-pdf/ovriga-pub/vindval/978-91-620-6545-4.pdf)
- Tolunay, D. (2021). Türkiye’de ekosistem tahribat faktörü olarak habitat ve arazi kullanım değişiklikleri. *Memleket Siyaset Yönetim*, 16(36), 279-304.
- Traldi, M. (2021). Accumulation by dispossession and green grabbing: Wind farms, lease agreements, land appropriation in the Brazilian semiarid. *Ambiente & Sociedade*, 24. <https://doi.org/10.1590/1809-4422asoc20200052r2vu202114td>
- Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (TEİAŞ). (2019). Arazi edinimi politika çerçevesi. <https://www.teias.gov.tr/cevre-ve-kamulastirma/kamulastirma-dokumanlari>.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2021). İllere Göre Elektrik Tüketimi. <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/degiskenlerUzerindenSorgula.do>
- Türkiye Rüzgâr Enerjisi Birliği (TÜREB). (2021). Türkiye rüzgâr enerjisi istatistik raporu. <https://www.tureb.com.tr/yayin/turkiye-ruzgar-enerjisi-istatistik-raporu-ocak-2021/139>
- Türkiye Rüzgâr Enerjisi Birliği (TÜREB). (2023). Türkiye rüzgâr enerjisi istatistik raporu. <https://www.tureb.com.tr/yayinlar/turkiye-ruzgar-enerjisi-istatistik-raporlari/5>
- Türkiye Rüzgâr Enerjisi Birliği (TÜREB). (2025). Türkiye rüzgâr enerjisi istatistik raporu. <https://www.tureb.com.tr/yayin/turkiye-ruzgar-enerjisi-istatistik-raporu-ocak-2025--ozet-/1167>
- Türkiye Rüzgâr Enerjisi Birliği (TÜREB). Türkiye rüzgâr enerjisi istatistik raporları: 2018-2023. <https://www.tureb.com.tr/yayinlar/turkiye-ruzgar-enerjisi-istatistik-raporlari/5>
- van Bommel, N., & Hoffken, J. (2021). Energy justice within, between and beyond European community energy initiatives: A review. *Energy Research & Social Science*, 79. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2021.102157>
- van Wagner, E. (2016). Law’s rurality: Land use law and the shaping of people-place relations in rural Ontario. *Journal of Rural Studies*, 47, 311-325. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2016.01.006>.
- Wade, R., & Ellis, G. (2022). Reclaiming the windy commons: Landownership, wind rights, and the assetization of renewable resources. *Energies*, 15(10). <https://doi.org/10.3390/en15103744>
- Wierling, A., Schwanitz, V.J., Zeiß, J.P., Bout, C., Candelise, C., Gilcrease, W., & Gregg, J. S. (2018). Statistical evidence on the role of energy cooperatives for the energy transition in European countries, *Sustainability*, 10(9). <https://doi.org/10.3390/su10093339>
- Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları (YEKA) Yönetmeliği. (2016). T.C. Resmî Gazete (Sayı: 29852). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161009-1.htm>
- Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Belgelendirilmesi ve Desteklenmesine İlişkin Yönetmelik (YEKDEM). (2025). T.C. Resmî Gazete (Sayı: 32789). <https://www.epdk.gov.tr/Detay/Icerik/3-6736/yenilenebilir-enerji-kaynaklarinin-belgelendirilm>
- Yin, R. (2018). *Case study research and applications: Design and methods* (6th ed.). SAGE.

- Zárate-Toledo, E., Patino, R., & Fraga, J. (2019). Justice, social inclusion and indigenous opposition: A case study of wind energy development on the Isthmus of Tehuantepec, Mexico. *Energy Research & Social Science*, 54, 1–11. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2019.03.004>
- Zografos, C., & Robbins, P. (2020). Green sacrifice zones, or why a green new deal cannot ignore the cost shifts of just transitions. *One Earth*, 3(5), 543–546. <https://doi.org/10.1016/j.oneear.2020.10.012>